

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 9 JUNI 1937

No. 1119

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE OSLO-OVEREENKOMST door F. Ph. Groeneveld.....	426
Ordering der goudproductie door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart	428
De Staat-schuldeischer en de Staat-schuldenaar in rekening-courant uit hoofde van den Postchèque- en Giro-dienst door Prof. Mr. M. H. Bregstein	429
De opbrengst van onze boter in binnen- en buitenland door J. Buter.....	431
AANTEKENINGEN:	
Conjunctureele goudpolitiek	433
De woningbouw in 1936	434
De ontwikkeling van de kosten van woningbouw ..	435
Een onderzoek naar de uitgaven van Europeesche gezinnen in Zuid-Afrika	436
INGEZONDEN STUKKEN:	
Indië's schuldpositie door Dr. J. W. Meyer Runneft met naschrift door J. Hardeman	437
MAANDOIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	438
Emissies in April 1937	439
ONTVANGEN BOEKEN.....	440
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	436, 442—443
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	440, 441, 444

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Onze locale wisselmarkt heeft in de verslagweek geen bijzondere factoren te zien gegeven. De Gulden blijft vast gestemd, en na een voorbijgaande stijging van den Dollar is deze valuta hier weer op het vorige niveau van 1.81⁷/₈ gekomen. Het Egalisatiefonds heeft echter maar heel weinig behoeven te intervenieeren, de beweging op de wisselmarkt heeft zich grotendeels buiten onze locale markt om afgespeeld. Want van beweging is wel sprake geweest. De Dollar apprecieerde in Londen niet onbelangrijk, in overeenstemming waarmee dan ook het Pond ten onzent een zwakke houding demonstreerde. Oogenschijnlijk is dit verloop van den Pond-Dollarkoers vreemd, omdat immers de causa movens van de lage Dollarnoteering te Londen van kortgeleden, t.w. het groote goudaanbod, met hernieuwde hevigheid zich heeft gedemonstreerd na korten tijd van relatieve rust op de goudmarkt.

De voornaamste bron van aanbod van goud is dit keer niet Rusland, maar liquidatie van gehamsterde goudvoorraden. Destijds vond het aangeboden goud zooals bekend voornamelijk zijn weg naar Amerika, hetgeen een omvangrijk aanbod van Dollars teweegbracht. Op het oogenblik is het Engelsche Equalisation Fund de voornaamste koper. Wij concludeerden destijds reeds, dat, indien de relatieve situatie van de Engelsche en Amerikaanse betalingsbalans daartoe aanleiding gaven, de Engelsche monetaire autoriteiten geforceerd zouden worden het goud op te nemen, wilde men niet een ongebreidelde stijging van het Pond ten aanzien van den Dollar te zien krijgen. Dit geldt thans a fortiori, omdat een groot deel van het goudaanbod zijn oorzaak vindt in „dishoarding”, dus feitelijk een overheveling van den particulieren goudvoorraad naar den monetairen. Dien goudstroom te willen dirigeren naar een ander land zou de normale monetaire verhoudingen verstoren. Het is dus logisch, dat het Equalisation Fund het goud grotendeels opneemt. Een tweede kwestie is de prijs waartegen dat gebeurt. Van de angst der arbitrageanten maakt het fonds gebruik om den goudaankoopprijs te stellen belangrijk beneden de pariteit van den New-Yorkschen goudprijs. Dat disagio bestond ook voorheen, maar in de verslagweek heeft het een recordhoogte bereikt. Hetgeen natuurlijk de nervositeit nog meer heeft aangewakkerd. Of de opzet van de autoriteiten alleen is om het goud zoo goedkoop mogelijk te krijgen dan wel de arbitrage naar de Ver. Staten te stimuleeren, is moeilijk na te gaan. Een feit is, dat de onrust over de toekomst van den goudprijs er door in de hand wordt gewerkt. Ondanks het groote disagio is de arbitrage mondjesmaat opgetreden en er resulteerde daaruit geen groot Dollaraanbod. Vandaar, dat de Dollarkoers, aangezien er uit anderen hoofde vraag was, te Londen monteerde. Door hen, die op revalorisatie van den Dollar hopen, werd af en toe goud verkocht en in Dollars omgezet. En aangezien deze keer het goud grotendeels in Londen werd opgenomen beteekende dat een vaste houding van den Dollar. Zoo beleeft men binnen enkele weken een baisse en een hausse van Dollars; beide in verband staand met aanbod van goud te Londen!

De geldmarkt bleef natuurlijk door dit alles geheel onaangetast, de noteeringen bleven onveranderd. Bij de huidige geldmarktvoorziening is er ook niet de minste reden om een wijziging in de geldkoersen te verwachten.

De kapitaalmarkt blijft gunstig gestemd, de geleidelijke verbetering als reactie op een uitsluitend op verwachtingen gebaseerde inzinking houdt aan, nu de basis van die pessimistische verwachtingen geen nieuw voedsel krijgt.

DE OSLO-OVEREENKOMST.

(Een tweede stap naar vrijer ruilverkeer.)

Er zijn velen, die gedurende de laatste drie jaren met bezorgdheid den ontwikkelingsgang hebben gevolgd, welke bij de Nederlandsche handelspolitiek, naar het scheen, werd nagestreefd.

De groote verandering dateert van eind 1933, toen de Staten-Generaal hadden toegestemd in de door Minister Verschuur voorgestelde principiële wijziging van de Crisisinvoerwet, waardoor feitelijk eerst werd mogelijk gemaakt wat men heden ten dage hier te lande verstaat onder handelspolitiek, t.w. actief ingrijpen door de overheid in het internationaal ruilverkeer.

Dat ook de Landbouweriswet, de Clearingwet, de Tariefwetten en enkele andere wetten gelegenheid gaven tot het voeren van beperkte handelspolitieke actie, moge juist zijn, vast staat, dat het de in 1933 gewijzigde Crisisinvoerwet was, welke, zooals de Minister van Handel, Nijverheid en Scheepvaart het onlangs uitdrukte¹⁾, werd tot het plechtanker voor de geheele Nederlandsche handelspolitiek. Het passieve stadium werd verlaten om plaats te maken voor een politiek van wederkeerigheid. De politiek der bilaterale verdragen, in principe en in haar algemeenheid zonder twijfel uiterst nadeelig voor een land met een economische structuur als het onze, deed intrede. Volgens velen, die reeds langen tijd met leede oogen Nederlands passiviteit tegenover de talloze door het buitenland genomen maatregelen hadden gadegeslagen, te laat, volgens slechts enkelen, meest toeschouwers van verren afstand, nog te vroeg. Hoe het zij, na de mislukking van de Londensche conferentie in den zomer van 1933 was het duidelijk, dat de Nederlandsche Regeering haar standpunt had bepaald en dat er verandering van koers zou plaats vinden. En men mag dan van oordeel verschillen over de juistheid van het moment waarop deze plaats vond, verschil van meening over het feit, dat de zwenking met vaste hand werd uitgevoerd, zal wel niet bestaan. De talloze nieuwe contingentteeringen welke werden afgekondigd zijn daarvan het bewijs. Zij vulden ons handelspolitieke arsenaal in belangrijke mate aan en maakten het sluiten van steeds meer verdragen op bilateralen grondslag mogelijk. Voortaan werd niet alleen meer de invoer binnen redelijke grenzen gehouden, tevens richtte zich de handelspolitiek op het handhaven of heroveren van een redelijken export. Nederland had zijn plaats ingenomen onder de combatanten in den handelspolitieken strijd.

De staat — dat wil in dit geval dus zeggen de ambtenaren — werd verheven tot superkoopman. De grootste transacties werden door hem afgesloten; de „echte” koopman moest zich in vele gevallen tevreden stellen met een tweede-rangsplaats, aan hem werd slechts overgelaten de verhandeling der kleinere partijen, welke tezamen niet méér mochten uitmaken dan de door de regeeringen gekochte en verkochte partijen.

Een onmenschelijk zware taak werd onzen onderhandelaars zodoende op de schouders gelegd. Beziet men de resultaten van de verdragspolitiek, zooals zij werd gevoerd van 1933 tot heden, objectief en van eenigen afstand, dan kan welhaast zonder reserve worden gezegd, dat die taak binnen de gestelde grenzen zoo goed als mogelijk is vervuld. In de sceptische houding, welke het Nederlandsche bedrijfsleven aanvankelijk aan den dag legde ten aanzien van de wijze waarop de Regeering haar onderhandelingstaak zou vervullen, is in den loop der laatste jaren een belangrijke wijziging gekomen; zij heeft zelfs in het algemeen plaats gemaakt voor waardeering.

Op dit punt past dan ook geen ongerustheid meer. Het is de politiek van wederkeerigheid zelve, welke in de practijk automatisch leidt tot steeds verdere inkrimping van het internationale ruilverkeer. Het

¹⁾ Nota betreffende de gevoerde contingentteeringpolitiek en hare gevolgen 1934—1935. Landsdrukkerij 1936.

was onafwendbaar, dat men in den loop der jaren steeds meer verstrikt geraakte in het reciprociteitsbeginsel; het kon feitelijk niet anders of in de practijk moesten de onderhandelingen in vele gevallen ontaarden in een loven en bieden. Vooral t.a.v. landen als Duitschland en België is dit zeer duidelijk aan den dag getreden. De gedachte van autarkie — steeds bij actieve handelspolitiek zoo moeilijk te bannen — moest bij onderhandelingen over bilaterale verdragen wel tegen wil en dank steeds meer op den voorgrond treden. Uit economisch oogpunt gezien was de handelspolitiek dan ook feitelijk bezig min of meer te ontaarden. De vrees leek gerechtvaardigd, dat ook Nederland na het voeren gedurende enkele jaren van reciprociteitspolitiek niet meer den moed en de kracht zou vinden zich op het eerste moment, dat zulks mogelijk was, van dit inschrompelingsproces los te maken.

Het is echter anders geloopt. De eerste gelegenheid om uit den cirkel te treden is terstond aangegrepen toen zij zich voordeed bij de afsluiting in het begin van 1936 van het verdrag tusschen Nederland en de Vereenigde Staten van Amerika. Weliswaar verschildt dit verdrag in zijn opzet niet zoo heel veel van andere verdragen gesloten na 1933, doch het funeste systeem van loven en bieden vond hier niet of althans in veel mindere mate toepassing; aan de ruimere handelspolitieke ideeën, welke door de Amerikaanse regeering en vooral door den leider der Amerikaanse handelspolitiek — Cordell Hull — werden beleden, werd gretig aangeknoopt. De kruidenierspolitiek, welke noodgedwongen zoo vaak bij onderhandelingen met andere landen moest worden gevoerd, kon toen voor een moment over boord worden gezet.

Hoewel de verbetering in de conjunctuur, welke zich ook reeds in 1935 in tal van landen had doen gevoelen, in 1936 in versterkte mate doorzette, en ook in Nederland de teekenen, welke op herstel van ons economisch leven duiden, steeds duidelijker werden, kwam in de handelspolitiek tusschen de landen vrijwel geen merkbare verandering. Alleen Amerika ging voort met het sluiten van tal van handelsverdragen (o.a. met Frankrijk), welke stuk voor stuk den omvang van het ruilverkeer gunstig beïnvloedden. Daar zij bovendien de meestbegunstigingsclausule bevatten, bleef hun betekenis niet beperkt tot de verdragssluitende partijen.

Daarnaast echter was weinig beweging waar te nemen. Ook in ons land niet. Slechts na de depreciatie van den Gulden werden eenige maatregelen getroffen, welke tot doel hadden het handelsverkeer niet verder te beperken of enigszins te verruimen (geen nieuwe contingentteeringen, resp. opheffing of verzachting van enkele bestaande contingentteeringen). Bovendien vond veelvuldiger dan voorheen persoonlijk contact plaats tusschen de regeeringen van Nederland en andere landen (reizen van de Ministers Gelissen en Deckers). Deze arbeid moet echter hoofdzakelijk van oriënteerenden aard worden geacht.

Het eerste positieve geluid werd vernomen in het begin van dit jaar, toen onze Minister-President het initiatief nam om te geraken tot nauwere aansluiting tusschen de zg. Oslo-Staten met als naaste doelstelling te komen tot een overeenkomst van plurilaterale aard, welke moest leiden tot een — zoo mogelijk belangrijke — verruiming van het handelsverkeer tusschen deze landen. De resultaten van dit initiatief, welke op Woensdag 2 Juni jl. aan de openbaarheid zijn prijsgegeven, stemmen tot groote voldoening.

Hierbij moet niet zoozeer worden gedacht aan de onmiddellijke practische gevolgen. Deze zullen naar alle waarschijnlijkheid niet zeer groot zijn. Het handelsverkeer tusschen de Oslo-staten onderling is voor geen dezer staten van zoo'n groote betekenis, dat onderlinge verruiming van het verkeer van doorslaanden invloed zou kunnen zijn op den binnenlandschen

economischen toestand in één der landen. Aan den anderen kant hoede men er zich voor de handelsbetrekkingen te onderschatten en haar te bestempelen als onbelangrijk. Van den totalen Nederlandschen in- en uitvoer was in 1936 resp. pl.m. 16 en pl.m. 17 pCt. gericht op de Oslo-landen. Voor de overige Oslo-landen liggen deze percentages over het algemeen nog iets hoger. Hieruit blijkt reeds, dat het onderlinge handelsverkeer van beteekenis is als men dit projecteert op het totale ruilverkeer der betrokken landen.

Als men thans nagaat in welke mate verruiming van het handelsverkeer is mogelijk gemaakt blijkt, dat de Noordelijke landen momenteel feitelijk nog geen positieve bijdrage hebben geleverd. Zij (en Ned.-Indië) hebben slechts toegezegd voor een groot aantal goederen geen nieuwe belemmeringen in den weg te zullen leggen in de periode, dat de overeenkomst volledig van kracht blijft. Dit moge een schrale oogst lijken en ten deele ook wel zijn, te bedenken valt, dat dit voor landen als bijv. Denemarken en Finland, welke in nog grootere mate dan de andere staten afhankelijk zijn van de houding van Duitschland en vooral van Engeland, toch van niet te onderschatten beteekenis is.

Zou men zich willen plaatsen op het nog algemeen bestaande reciprociteitsstandpunt, dan lijkt het waarschijnlijk dat het van de zes betrokken landen voornamelijk België en wellicht in nog meerdere mate Nederland zijn, welke de belangrijkste concessies hebben gedaan om de overeenkomst mogelijk te maken. Op de lijst van artikelen, waarvoor Nederland vrijheid van import of „toutes licences demandées” heeft toegestaan, komen enkele thans gecontingenteerde artikelen voor, waarvoor de vrijheid van import (want daar komt ook het „toutes licences demandées”-stelsel op neer) zonder twijfel van beteekenis is. Mocht dat werkelijk zoo zijn, dan valt het echter te aanvaarden. Ook in dit geval geldt ons oude spreekwoord dat de cost aan de baet voorafgaat. En waarmede is ons land meer gebaat dan bij een algemeene verruiming van het internationale handelsverkeer? Een utopie mag dat in het huidig stadium niet meer heeten. Afgezien van de tendenzen, welke daartoe merkbaar zijn bij de groote mogendheden (Amerika, Engeland, zelfs den laatsten tijd in eenige mate bij Duitschland), blijkt deze wijdere opzet met betrekking tot de Oslo-staten zoowel uit de uitlatingen der deskundigen en regeeringsgedelegeerden als uit de schriftelijke bepalingen, welke te dien aanzien in de overeenkomst zelve zijn opgenomen. Zelfs mag worden aangenomen, dat deze bedoeling de overeenkomst wijder strekking te geven feitelijk de grondgedachte van de geheele conferentie heeft uitgemaakt.

De toetreding van andere landen als de Oslo-staten is mogelijk gemaakt en wordt wenschelijk geacht. Duidelijk is dit nog eens tot uiting gekomen in de verklaring van den leider der Nederlandsche delegatie, Dr. Hirschfeld, die in zijn toelichting tot de overeenkomst met zooveel woorden verklaarde, dat niet gedacht mag worden aan eenigerlei blokvorming, dat de Oslo-staten zich tegen niemand of niets richten en dat zij alleen gezonder verhoudingen willen brengen in de handelsbetrekkingen tusschen liefst alle landen. Daarvoor was een voorbeeld noodig. Dit bevat het verdrag van 28 Mei en dit moet de grootste beteekenis ervan worden geacht. Dat het initiatief hiertoe van Nederlandsche zijde is uitgegaan is verheugend.

Verdiept men zich thans in een nadere beschouwing tot wat dit initiatief uiteindelijk zou kunnen leiden, dan is de eerste vraag hoe de publieke reactie is, hoe deze overeenkomst door de bevolking van de betrokken landen en vooral van de nog niet betrokken groote mogendheden wordt ontvangen. Ook daaromtrent zijn reeds aanwijzingen. Bepaalde categorieën — niet alleen in Nederland — hebben zich nog niet kunnen losmaken van het langzamerhand reeds

conservatief te noemen reciprociteitsbeginsel en beschouwen dientengevolge iedere concessie, welke niet ten volle of liefst voor meer dan 100 pCt. door een tegenconcessie wordt gedekt, als verlies voor het vaderland. Deze categorie, bevangen in de crisismentaliteit, beschouwt dit alles als een laatste bloem op het graf van den vrijhandel. In het algemeen genomen is echter reeds duidelijk gebleken, dat vrijwel in alle betrokken landen de reactie gunstig is geweest en wat meer zegt, en wat het beste van dezen eersten stap — zooals ook de betrokken mogendheden deze poging blijkens de woorden van het protocol beschouwen — doet hopen, is in de eerste plaats de steun van Amerika, in de tweede plaats het — weliswaar gematigd — enthousiasme in Engeland en tenslotte de niet meer geheel afwijzende houding, welke — naar uit de laatste uitlatingen uit bevoegde kringen in dat land valt op te maken — in Duitschland thans wordt ingenomen. Bedenkt men daarbij, dat deze frontverandering — althans voor wat betreft Engeland en Duitschland — van den laatsten tijd stamt, dan zou inderdaad de hoop gerechtvaardigd kunnen blijken, dat het Nederlandsche initiatief op het juiste moment is gekomen. Dan zou het kunnen dienen als gangmaker voor een meer algemeen herstel van het internationale ruilverkeer en voor de oplossing van tal van problemen — vooral op financieel gebied — waarvan de oplossing thans welhaast zonder uitzicht is.

Voordat het zoover is zal nog wel eenige tijd moeten verstrijken. De cumuleerende werking, welke het systeem tot beperking van den internationalen handel in zich draagt, heeft geen even sterk pendant bij het verruimen van het ruilverkeer; de noodzakelijkheid om tot afweermaatregelen voor de inheemsche huishouding over te gaan als andere mogendheden deze treffen, is in den regel — althans gezien op den korten duur — aanzienlijk grooter dan de wenschelijkheid om anderen te volgen bij maatregelen, welke verruiming van het verkeer beogen. Dit geldt uiteraard vooral voor de vele kleinere mogendheden. Dat het onmogelijk is alleen bridge te spelen, geldt zonder twijfel als de vergelijking wordt gebezigd voor één vrijhandelsnatie onder talloze protectionistische, zij gaat minder goed op in het omgekeerde geval.

Van allesbeheerschende beteekenis voor de praktische ontwikkeling is thans echter slechts de houding van Engeland en Duitschland, en in mindere mate die van Amerika en Frankrijk.

Onder de Oslo-staten zijn er enkele, wier handel feitelijk staat en valt met een gunstige ontwikkeling van den uitvoer naar Engeland. Bijkans 60 pCt. van den geheelen Deenschen uitvoer was in 1936 gericht op Engeland. Voor Finland bedraagt dit cijfer tegen de 50 pCt., terwijl, met uitzondering van België/Luxemburg, dat bijzonder is geïnteresseerd bij den uitvoer op Frankrijk, dit percentage voor alle overige Oslo-landen varieert tusschen 20 en 30. Duitschland komt in dit opzicht op de tweede plaats, doch is voor elk der Oslo-staten toch eveneens van zeer groote beteekenis.

Al deze en dergelijke feiten blijkt men bij het opstellen van de overeenkomst en het protocol degelijk onder het oog te hebben gezien. Niet voor niets scheidt artikel X van de conventie de mogelijkheid voor de thans betrokken regeeringen om zich geheel of gedeeltelijk te bevrijden van de verplichtingen, welke de overeenkomst haar oplegt, zulks in het geval onvoorziene omstandigheden in den economischen toestand of den buitenlandschen handel dit noodig mochten maken. Dit is één van de hoofdpunten uit de overeenkomst zonder welke, zelfs onder de huidige omstandigheden, vermoedelijk geen regeering der thans betrokken landen met de regeling voor den dag had durven komen. Eenerzijds ligt in deze bepaling dus vast een onontbeerlijk punt van prac-

tische politiek, welke de kracht der overeenkomst niet vergroot, anderzijds is het echter juist deze bepaling, welke de mogelijkheid vergroot, dat deze „eerste stap” zal leiden tot het hoofddoel: „verdere uitbreiding tot de belangrijkste landen van Europa en tot de Vereenigde Staten”, en daarna wellicht nog verder.

De ontwikkeling zal afgewacht dienen te worden; de groote verdienste is echter reeds thans, dat een mogelijkheid, welke blijkens de feiten in de kiem aanwezig was, door de Nederlandsche regeering is onderkend en naar het zich laat aanzien op het juiste moment is opgevat met het doel algemeene, — en in rechtstreeks verband daarmee — eigen welvaart te bevorderen.

F. Ph. GROENEVELD.

ORDENING DER GOUDPRODUCTIE.

In het onlangs gepubliceerde verslag van De Nederlandsche Bank heeft de President Mr. Trip wederom eenige belangwekkende beschouwingen gewijd aan het goudvraagstuk. De lezers van dit weekblad zullen zich herinneren, dat de Bankpresident een maand tevoren in het zevende jaarverslag van de Bank voor Verrekening van Internationale Betalingen op de gevaren van te ruime goudproductie in de huidige conjunctuurphase had gewezen¹⁾. De productie van edel metaal is in de laatste jaren enorm gestegen. Een aanmerkelijke verruiming van de monetaire goudvoorziening is daarvan het gevolg geweest. Den invloed daarvan te neutraliseeren door vermindering van de fiduciaire circulatie der centrale banken stuit in verschillende gevallen op bezwaar, omdat de uitzettingen dezer banken nog slechts gering van omvang zijn in verhouding tot vroeger. Sterilisatie van goud door opkoop daarvan door Egalisatiefondsen tegen uitgifte van ter open markt geplaatst schatkistpapier wordt terecht door den President als mogelijk erkend, doch kost den Staten, die zulks doen, rente, zoodat zij niet *ad libitum* kan worden voortgezet.

Zoo kwam dan de Bankpresident tot het aanwijzen van een drietal mogelijkheden tot het tegengaan van den invloed van de nog steeds stijgende goudproductie, t.w. het weder in omloop brengen van gouden munten, het verlagen van den door de centrale banken te betalen goudprijs en „ordering” van de goudproductie.

Reeds uit het B.I.B.-verslag bleek duidelijk, dat Mr. Trip voor den eersten maatregel niet geporteerd was. In het verslag van de N. B.²⁾ wordt deze afwijzing nog eens nader onderstreept. Wij zullen op dezen kant van de zaak niet nader ingaan, aangezien ook naar onze meening het in circulatie brengen van gouden munt een onpractische en hoogst irrationeële „Rückentwicklung” van het geldwezen zou beteekenen, waardoor bovendien de oorzaak van de moeilijkheden, gelegen in den gestegen omvang der goudproductie, als zoodanig niet zou worden aangetast.

Met betrekking tot de beide andere maatregelen tot het tegengaan van goudinflatie was uit het verslag van de B.I.B. moeilijk na te gaan, in hoeverre de Bankpresident er voor gevoelde. Beide voorstellen hadden hun vóór en hun tegen. Zij werden in het B.I.B.-verslag vermeld met een korte toevoeging van argumenten, doch zonder dat een bepaalde keuze werd gedaan.

Uit het verslag van de N. B. blijkt thans, dat de Bankpresident wijziging van den goudprijs door de circulatiebanken in de gegeven omstandigheden gevaarlijk acht, maar voor ordening van de goudproductie veel gevoelt.

In het B.I.B.-verslag had hij daarover slechts het volgende zinnetje geschreven: „So ist z.B. der Vorschlag gemacht worden, die Golderzeugung zu überwachen und zu drosseln; eine solche Masznahme,

¹⁾ Zie ons artikel in Econ.-Stat. Ber. van 19 Mei jl.

²⁾ Zie blz. 416, 2de kolom, in het nummer van Econ.-Stat. Ber. van 2 Juni jl.

die weiter geprüft zu werden verdient, ist aber in den letzten Jahren infolge der wachsenden Zahl der Erzeugerländer immer schwieriger geworden”.

In het N. B.-verslag wordt deze kant van het probleem wat uitvoeriger besproken. De goudproductie, zoo luidt het betoog, heeft, bezien over langere tijdsperioden een belangrijken invloed op de economische ontwikkeling. Thans richt zij zich uitsluitend naar de prijzen van goederen en diensten. Na een belangrijke daling der goederenprijzen zal zij toenemen; eerst na een scherpe prijsstijging zal zij weder afnemen. Eerst moeten dus de prijzen een aanzienlijke verandering ondergaan, voordat de goudproductie daarop reageert; zij is derhalve steeds een fase ten achteren, waardoor zij niet stabiliseerend, doch storend werkt. De President drukt dit op blz. 13 van het N. B.-verslag aldus uit: „De correctie zal derhalve eerst werken, nadat het kwaad is ingetreden in den vorm van een sterke en schadelijke prijsbeweging.”

Daaraan verbindt Mr. Trip dan de volgende conclusie: „Zoo ergens ordening op haar plaats zou zijn, dan is het op het terrein der goudproductie. Het ware niet minder in het algemeen belang dan in het eigen belang der producenten, wanneer de voortbrenging van goud zou aangepast kunnen worden aan de eischen, die een gezonde en rustige ontwikkeling van de goederenproductie en het wereldverkeer stelt.”

Het denkbeeld, dat de goudproductie moet worden geordend, is, gelijk in het N. B.-verslag wordt vermeld, niet nieuw. In 1926 werd het verkondigd door wijlen den Z.-Afrikaanschen Hoogleraar R. A. Lehfeldt¹⁾. Deze pleitte voor de vorming van een internationale goudtrust, tot stand te brengen op initiatief van den Volkenbond en staande onder Overheidscontrole, met het doel om de goudproductie uit te breiden in tijden van relatieve schaarschte en in te krimpen in tijden van overvloed. Later werd een dergelijk plan geopperd door den Hongaar Elemér Hantos in zijn boek over „Die Kooperation der Notenbanken” (Tübingen 1931); ook deze wenschte een internationale goudtrust, die echter ter vermijding van politieke invloeden niet door de Staten moest worden tot stand gebracht, doch door de centrale banken, welke te dien einde de aandelen van de voornaamste goudmijnen zouden moeten opkopen. Daarna heeft men van deze plannen weinig meer vernomen. Stapten tot werzeenlijking daarvan in de practijk zijn, voor zoover ons bekend, niet genomen.

Dit laatste is niet zeer verwonderlijk. De invoering van een ordeningsplan voor de goudproductie op basis van een kartel of van een trust is verre van gemakkelijk. In de eerste plaats toch rijzen in dit verband een aantal practische bezwaren.

Een daarvan wordt in het verslag van de B.I.B. vermeld en bestaat in de groote veelheid van productie landen. Wij laten hier de cijfers van het laatste jaar nog even volgen ter illustratie:

Goudproductie in duizenden onzen fijn goud in 1936.	
Zuid-Afrika	11.339
Rusland	7.350
Vereenigde Staten	4.295
Canada	3.721
Andere landen	8.549
Totaal	35.254

In de meeste dezer gebieden is de productie dan weer verdeeld over een aantal producenten, werkende onder verschillende voorwaarden. In zulk een veelheid van internationale belangenverscheidenheid ordening te brengen is geen gemakkelijke taak, en dit te minder, wanneer zich de productie in een grooten bloei mag verheugen, zooals momenteel het geval is.

¹⁾ Zie over de denkbelden van Lehfeldt het in 1929 door ons voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek uitgebrachte praeadvies, blz. 117, v.v.; zie voorts G. M. Verrijn Stuart, Geld en Crediet, 3de druk, 1937, blz. 94—97.

„Kartelle sind Kinder der Not”, kan men ook hier zeggen. Nood is er momenteel niet en alleen acuut gevaar zou de verschillende belanghebbenden tot elkander kunnen brengen.

Daarbij komt nog een tweede bezwaar van practischen aard. Rusland neemt thans de tweede plaats onder de goudproducenten in en zal, naar men verwacht mag, in de komende jaren een nog belangrijker rol gaan spelen. In dat land wordt, vooral wanneer het gaat om de productie van goederen, die uitsluitend voor export bestemd zijn, geen strikte rentabiliteitsrekening gevolgd. De invloed van den Russischen uitvoer is daarom in hooge mate onberekenbaar en wispelturig geweest, zóóals de ervaringen van het laatste decennium genoegzaam geleerd hebben. Nu is het goud een buitengewoon handig exportartikel voor Rusland, zoolang elders de gouden standaard gehandhaafd wordt. Of Rusland zich daarom aan de banden eener meer of minder drastische beperking der goudproductie zal willen binden en vooral of de andere landen genoegzame waarborgen zullen verkrijgen, dat Rusland eenmaal aanvaarde verplichtingen ook inderdaad zal nakomen, schijnt voorshands niet zeker.

Reeds om deze redenen lijkt een plan tot ordening van de goudproductie momenteel weinig kansrijk. Er zijn echter ook bezwaren van principieelen aard, die opgelost zouden moeten worden, alvorens van ordening der goudproductie sprake zal kunnen zijn.

Wij willen ons voor het oogenblik niet begeven in de vraag, of het goud „überhaupt” als basis van het ruilmiddel dient te worden gehandhaafd, dan wel, als zijnde storend en verouderd, door een beteren grondslag voor het geldwezen moet worden vervangen. Later hopen wij gelegenheid te hebben op deze principieele quaestie nader in te gaan. Voor het oogenblik willen wij ons stellen op hetzelfde standpunt als de President der N. B. en dus met hem aannemen, dat het goud, zij het voorshands tot een wisselenden prijs, een rol van beteekenis in het geldwezen blijft spelen en dat tot invoering van een a-metallistisch geldstelsel nog niet zal worden overgegaan.

In dezen gedachtengang nu zal men de goudproductie niet kunnen ordenen, tenzij men van tevoren een duidelijk richtsnoer aanwijst voor den omvang, welken de goudproductie zal mogen bereiken. Ieder kg nieuw gedolven goud toch beteekent onder de huidige omstandigheden, afgezien van de betrekkelijk geringe industriële goudbehoefte en van den onzekeren factor van het „hoarding” in het Oosten, een nieuw geschapen koopkracht van ruim f 2.000. Goudproductie is dus hetzelfde als geldcreatie. Wanneer men derhalve de goudproductie wil ordenen, zoo zal men voor den omvang der geldcreatie een behoorlijk richtsnoer moeten vaststellen. Immers, doet men dat niet, zoo zou de ordening ontaarden in pure willekeur.

Nu heerscht met betrekking tot de juiste maat der geldvoorziening nog steeds groot meeningsverschil. Naar onze meening zou zich het standpunt laten motiveeren, dat voor een beperkt aantal jaren, bijv. voor een normale conjunctuurperiode van 7 tot 11 jaar, stabilisatie van een algemeenen gewogen index van de prijzen van goederen (inclusief effecten) en diensten een juist beginsel voor de te volgen geldpolitiek in de onderscheiden landen zou kunnen vormen. Maar algemeen aanvaard is dit standpunt allerminst; het lijkt er nog niet naar. Sommigen verdedigen stabiliteit, niet van het algemeene prijsniveau, maar van de prijzen der goederen in den groothandel; anderen weer willen noch van het een, noch van het ander weten, doch pleiten voor een eens en vooral fixeeren van het geldquantum; ook wordt wel een gestadige groei van den geldomvang conform den groei der bevolking aanbevolen. Zoo zijn er meer criteria te noemen.

Het is hier niet de plaats om op al deze criteria

nader in te gaan. Sommige daarvan leiden in de practijk tot ongeveer hetzelfde resultaat, andere daarentegen voeren tot onderling belangrijke verschillen. Alvorens te gaan ordenen, zal men zich terdege moeten realiseeren, welk richtsnoer zal worden gevolgd bij het streven naar uitbreiding of inkrimping van de goudproductie. Zulk een richtsnoer wordt echter voorshands in de desbetreffende beschouwingen van den Bankpresident niet aangewezen, en zoolang dit niet is geschied, komt ons het uiten van de ordeningsleuze met betrekking tot de goudproductie praematuur voor.

Maar gesteld al, dat de Bankpresident wèl een bruikbaar richtsnoer had aangewezen, dan nog zou het stellen van de ordeningsleuze alleen zin hebben, wanneer men eenige kans op internationale aanvaarding van het gekozen criterium zou hebben. Hier nu stuiten wij juist momenteel op strijdende belangen, die vermoedelijk zoo krachtig zullen blijken, dat alle theoretische vertoogen er op stranden. Eenerzijds zien wij in de Vereenigde Staten een groeiend verlangen naar tempering van de hausse teneinde aan het gevaar van een nieuwe heftige depressie te ontkomen; anderzijds staan de belangen van de goudproducenten, die gaarne van de huidige situatie profiteeren, inzonderheid tot het verwerken van minder rijke ertsen en die dus op een ruime productie aansturen; in dezelfde richting werkt Rusland, terwijl in Engeland in den laatsten tijd een toenemende neiging aan den dag treedt om de in gang zijnde prijsstijging rustig te laten voortgaan, mede in verband met den grooten omvang der Staatsschuld.

Men kan niet zeggen, dat dit alles voor een internationale ordening van de goudproductie bevorderlijk is. En men mag wel met zekerheid aannemen, dat althans op korten termijn langs den weg der ordening geen oplossing van het goudvraagstuk te vinden is. Daarom zal men beter doen in andere richting te zoeken, waarbij dan vanzelf de vraag rijst, wat men te denken heeft van een wisselenden goudprijs. Ten aanzien daarvan ligt het geval weer anders dan met betrekking tot de ordening. Wij hopen op dit vraagstuk eerlang nog eens in de kolommen van dit weekblad te mogen terugkomen.

G. M. V. St.

DE STAAT-SCHULDEISCHER EN DE STAAT-SCHULDENAAR IN REKENING-COURANT UIT HOOFDE VAN DEN POSTCHÈQUE- EN GIRODIENST.

De sursance Scheurleer, gevolgd door het faillissement dezer handelsvennootschap, heeft tot rechtspraak over eenige belangwekkende rechtsvragen geleid. Over één dier vragen, zij het ook niet de belangwekkendste, heeft de Hooge Raad in zijn nog niet gepubliceerd arrest van 22 Januari van dit jaar zijn oordeel uitgesproken.

* * *

Dit arrest werpt een helder licht op de positie van den rekeninghouder bij den Postchèque- en Girodienst; duidelijk blijkt, dat deze dienst niets anders is dan een onderdeel van de Staatsadministratie en de rekeninghouder met betrekking tot het creditsaldo van zijn rekening dus niets anders dan een gewone crediteur van den Staat, die als zoodanig, wanneer hij uit anderen hoofde iets aan den Staat schuldig is, te allen tijde bloot staat aan een beroep op compensatie van de zijde van den Staat. Als noodwendige consequentie is hieraan verbonden, dat de Postchèque- en Girodienst, ook al wijst de rekening een saldo ten gunste van den rekeninghouder aan, kan weigeren aan een door laatstgenoemde verstrekte opdracht tot overschrijving of uitbetaling gevolg te geven, indien de Staat uit één of andere oorzaak, naar mijn meening zelfs terzake van vervallen belastingenschuld, een vordering van gelijk of hooger bedrag op den rekeninghouder heeft verkregen. Het spreekt van-

zelf, dat zulk een tegenvordering van den Staat aan de door de wet voor compensatie gestelde vereischten moet voldoen, te weten: opeischbaarheid, gemakkelijke vereffenbaarheid en gelijksoortigheid tusschen het object der saldovordering van den rekeninghouder en dat der tegenvordering (art. 1463 B.W.). Door een postrekening te onderhouden en daarop een saldo te laten staan verschaft men dus den Staat een gemakkelijk verhaalsobject en ontnemt men zich de mogelijkheid te bepalen, of men met het beschikbare saldo vorderingen van den Staat dan wel andere verplichtingen zal voldoen. Hieruit volgt, dat het arrest van groot practisch belang is.

* *

De feiten, die aan het oordeel van den Hoogen Raad werden onderworpen, waren de navolgende.¹⁾

Op 9 April 1932 heeft Scheurleer op een drietal rekeningen bij den Postchèque- en Girodienst tezamen een saldo tegoed van een kleine f 50.000. Zij zendt op dien dag aan den Girodienst een zeker aantal overschrijvingsbiljetten tot een gezamenlijk bedrag van ruim f 15.000. Daar 10 April een Zondag is, komen de biljetten eerst 11 April bij den Dienst in behandeling. Op dat oogenblik had de Staat een vordering van ongeveer f 360.000 op Scheurleer; deze was ontstaan doordat Scheurleer vreemde valuta, welke de Girodienst bij haar gekocht en contant betaald had, niet had geleverd en voorts doordat chèques, die Scheurleer aan den Girodienst geleverd had, niet werden gehonoreerd. Toen nu de Girodienst dien elfden April 's morgens ervoer, dat Scheurleer in moeilijkheden was geraakt, weigerde zij de opdrachten tot overschrijving uit te voeren en grondde deze weigering hierop, dat voormeld saldo van ongeveer f 50.000 was uitgeput tengevolge van het bestaan van bedoelde opeisbare tegenvordering van ongeveer f 360.000. Inderdaad diende Scheurleer dien elfden April een request in tot het verkrijgen van surseance van betaling, welk verzoek uiteindelijk zou leiden tot het faillissement van de Firma Scheurleer en Zoonen. De in dit faillissement benoemde curatoren waren van oordeel, dat de bijzondere regeling van den Postchèque- en Girodienst in Postwet en daarop gegrond Koninklijk Besluit (Girobesluit), gelijk deze luidde ten tijde, dat het beroep op compensatie werd gedaan, zulk een beroep niet toeliet. Zij grondden deze opvatting op den aard van het instituut, gelijk dit den wetgever bij het vaststellen van artikel 22 Postwet voor oogen had gestaan, te weten: verlengstuk van de kas van den rekeninghouder, waarover deze zou kunnen beschikken op gelijke wijze als hij dit kan doen over de kas, die onder zijn persoonlijk beheer blijft. Verschillende bepalingen in het Girobesluit zouden dit karakter van het giro-instituut nader in het licht stellen en hiermede zou een beroep op compensatie niet te vereenigen zijn. Derhalve vorderen zij van den Staat uitbetaling van het saldo, dat de rekening vertoont.

De Rechtbank wijst de vordering tegen den Staat toe, in hoofdzaak op de door curatoren aangevoerde gronden. Om tot toewijzing te kunnen geraken had zij nog eenige speciaal met het faillissement van de rekeninghoudster samenhangende moeilijkheden te overwinnen, die evenwel in het verband van de onderhavige beschouwingen onbesproken kunnen blijven.

De Staat appelleert van deze beslissing.

Tijdens de mondelinge behandeling voor het Hof maakt de pleiter voor curatoren een bij eerste lezing treffende vergelijking ter illustreering van zijn standpunt.

¹⁾ De advocaat van curatoren voor den Hoogen Raad stelde mij welwillend het geheele proces-dossier ter beschikking, waardoor ik niet alleen een nauwkeuriger inzicht in de feitelijke constellatie kon verkrijgen dan bij enkele kennisname van het arrest mogelijk is, doch tevens de strekking van de besliste rechtsvraag beter kon doorzien.

„Een vriend van mij”, heet het daar, „met vacantie gaande, zegt tegen mij, waarschijnlijk gedurende zijn vacantie eenige rekeningen te moeten betalen en stelt mij voor in verband daarmede f 1000 op mijn rekening te storten bij de Amsterdamsche Bank, opdat ik in zijn opdracht gedurende zijn verblijf in het buitenland tot f 1000 betalingen zal kunnen doen.

Als ik mij dan tot de gevraagde hulp bereid verklaar, door de storting bij de Amsterdamsche Bank op mijn rekening aldaar te aanvaarden en mijn vriend komt na de vacantie terug, en komt tot de voor hem uiterst onaangename ontdekking, dat zijn gas- en electriciteit is afgesloten, doordat ik aan de betalingsopdrachten niet heb voldaan, kan ik hem dan met succes antwoorden, dat ik, toen hij stortte bij de Amsterdamsche Bank, had, of nadien op hem heb gekregen een opeisbare vordering van f 1000, dat ik toen heb gecompenseerd, en er dus geen saldo meer was om betalingen uit te doen?

Ik geloof, dat deze vraag stellen, is haar ontkenkend beantwoorden.”

Op het Hof heeft deze vraagstelling echter blijkbaar niet het gewenschte effect gehad. Zij voorkomt althans niet de vernietiging van het vonnis der Rechtbank en ontzegging der vordering van curatoren. In zijn arrest stelt het Hof voorop, dat afstand van het beroep op compensatie duidelijk en onomwonden moet blijken. Daar het een dergelijke duidelijke en onomwonden afstand in voormelde wettelijke regeling niet kan ontdekken, ontzegt het aan curatoren hun vordering.

Thans zijn het deze, die zich bij de gevallen beslissing niet neerleggen, en zoo komt de zaak voor den Hoogen Raad.

In zijn pleidooi voor den Hoogen Raad wijst de pleiter voor curatoren er nog op dat, indien een beroep op compensatie eenigszins veelvuldig door den Staat tegenover rekeninghouders zou worden gedaan, dit het instituut zou vermoorden. Hieruit trekt hij de slotsom, dat dus het scheppen van een Girodienst, waarbij die mogelijkheid, gelijk deze door het Burgerlijk Wetboek is gegeven, werd opengelaten, niet door den wetgever kan zijn bedoeld.

Ook ditmaal heeft hij echter de rechters niet kunnen overtuigen. De Hooge Raad stelt zich blijkbaar, evenals het Hof, op het standpunt, dat uitsluiting van het beroep op compensatie slechts mag worden aangenomen, indien de desbetreffende bepalingen geen andere gevolgtrekking toelaten. Daar zulks, naar het oordeel van den Hoogen Raad, geenszins het geval is, wordt het cassatieberoep verworpen. Uitdrukkelijk overweegt ons hoogste rechtscollege aan het slot van zijn arrest nog, dat het karakter van den Postchèque- en Girodienst, zooals het door curatoren wordt geteekend, zich niet tegen de schuldvergelijking verzet.

* *

Het heeft weinig zin bijzondere aandacht te schenken aan dat deel van de beslissing van den Hoogen Raad, waarin aan de verschillende, door curatoren aangevoerde bepalingen van het Girobesluit betekenis wordt ontzegd: deze zijn toch alle in 1934 gewijzigd in dier voege, dat er voor het stelsel van curatoren geen steun meer aan is te ontleenen. Voor het thans geldende recht is dus slechts dat deel van de beslissing van den Hoogen Raad nog belangwekkend, hetwelk zich bezig houdt met de principieele vraag: in hoever het karakter van den Postchèque- en Girodienst, gelijk dit den wetgever, die artikel 22 Postwet schiep, voor den geest stond, in overeenstemming is met het toelaten van een beroep op compensatie. Slechts hieromtrent volge dan ook nog een korte kantteekening.

De aard van de functie van den Postchèque- en Girodienst verdraagt zich ook naar mijn meening zeer wel met een beroep op compensatie: ook al zien wij deze als het zijn van een verlengstuk van de kas van den rekeninghouder, dan verhindert dit nog niet

dat hij, die mijn kas beheert — althans indien hij van het geld, dat ik hem ter hand stel, eigenaar wordt, gelijk onbetwistbaar bij den Postchèque- en Girodienst het geval is — zichzelf in de eerste plaats uit die kas kan betalen door zich op compensatie te beroepen. Het maakt nu eenmaal verschil of ik zelf mijn kas beheer, dan wel dit door een ander laat doen. Slechts indien het bij het openlaten van beroep op compensatie geen zin meer zou hebben het beheer van de kas aan een ander toe te vertrouwen, zou men uit het openen van de mogelijkheid tot zulk een toevertrouwen kunnen afleiden, dat het beroep op compensatie is uitgesloten. Dit is evenwel, gelijk geen nader betoog behoeft, allerminst het geval. De Postchèque- en Girodienst met name biedt ook dan nog genoeg voordeelen.

Vanzelfsprekend neemt een en ander echter niet weg, dat hij, die zich verplicht heeft uit de voor mij gehouden kas betalingen te doen, mij terstond bericht heeft te zenden, indien hij zich tegenover mijn vordering uit hoofde van het kassaldo op compensatie beroept. Laat hij dit achterwege, dan zal hij mij de schade moeten vergoeden, die ik lijd, doordat ik niet tijdig ervan in kennis ben gesteld, dat aan mijn betalingsopdrachten niet wordt voldaan, niet-tegenstaande daarvoor voldoende dekking in handen van den kashouder is, wanneer men althans de tegenvordering, waarvoor beroep op compensatie mogelijk is, buiten beschouwing laat.

Wij kunnen nog verder gaan en zeggen, dat hij, die zich belast met het doen van betalingen in opdracht van een ander, in het algemeen de schade zal hebben te vergoeden, die het gevolg is van een *onverwacht* beroep op compensatie. De rekeninghouder kan immers in goed vertrouwen op het saldo, dat hij *meent* beschikbaar te hebben, opdracht hebben gegeven tot het doen van *spoedeisende* betalingen. Mocht uit het niet uitvoeren van deze opdrachten, als gevolg van een onvoorbereid gedaan beroep op compensatie, voor den rekeninghouder schade ontstaan, bijv. doordat hij dientengevolge zijnerzijds tegenover een derde in wanprestatie geraakt, dan behoort deze schade voor risico te komen van hem, die zich heeft belast met het doen der betalingen. Voor dezen staat dus wel het beroep op compensatie open, doch de nadeelige gevolgen, die voor den in goed vertrouwen gehandeld hebbenden rekeninghouder daaruit kunnen ontstaan, behooren voor rekening van eerstgenoemde te komen. Zoo wordt aan de wederzijdsche rechtmatige belangen volledig recht gedaan.

Hieruit blijkt naar mijn gevoelen tevens, dat de vergelijking met den op reis gaanden vriend slechts schijnbaar ten voordeele van de zaak van curatoren spreekt. Daar was een gerechtvaardigde verwachting gewekt, die gehonoreerd moest worden *op straffe van schadeplichtigheid*. Ook daar is het echter niet noodzakelijk een mogelijk veel te ver reikend¹⁾ afstand doen van het beroep op compensatie aan te nemen om het gewenschte effect te bereiken.

Door het bovenstaande is m.i. ook beantwoord het argument van den pleiter voor curatoren, als zou het geheele giro-instituut door de mogelijkheid van beroep op compensatie in discredit komen: gelet op de voordeelen, die men van den Postchèque- en Girodienst als kashouder verkrijgt, legt vorenbedoeld risico geen gewicht in de schaal, te minder daar vrijwel iedereen, die een rekening opent en onderhoudt, er van uitgaat, dat hij vervallen vorderingen op den vervalldag zal betalen. Zeker is er geen aanleiding te veronderstellen, dat de wetgever rekening zou hebben gehouden met de mogelijkheid, dat men, uit vrees voor het beroep op compensatie ter zake van opeisbare tegenvorderingen, geen rekening zou willen onderhouden, en dat hij daarom beroep op compensatie zou hebben uitgesloten.

M. H. BREGSTEIN.

¹⁾ Men denke aan een inmiddels ingetreden faillissement van den vriend.

DE OPBRENGST VAN ONZE BOTER IN BINNEN- EN BUITENLAND.

In de jaren — komen ze ooit terug? — toen er nog geen maatregelen van Regeeringswege genomen waren t.a.v. de opbrengst van zuivelproducten en er derhalve nog een vrije prijsvorming plaats vond, was er van een belangrijk prijsverschil tusschen de boter op de binnen- en buitenlandsche markt nog geen sprake. Wel was er toen een belangrijk verschil tusschen den prijs in den zomer en den winter, hetwelk in de crisisjaren voor een groot deel is verdwenen.

Er is in de laatste jaren niet alleen een prijsverschil tusschen de boter in het binnenland en de geëxporteerde boter, maar ook tusschen de boter die naar landen wordt uitgevoerd, waar de boterimport wel en die, waar de boterimport niet gecontingenteerd is. Het eerste geval doet zich voor bij Duitschland, waar onze boter een veel hooger prijs opbrengt dan bij export naar Engeland.

Door al deze prijsverschillen zijn allerlei maatregelen noodig geworden, teneinde de eene boterproducent en -exporteur niet te bevoordeelen boven den andere, en ook aan alle melkveehouders zooveel mogelijk een bij de bestaande verhoudingen redelijke opbrengst te verzekeren. Zoo wordt de heffing op boter bij export gerestitueerd, terwijl daartegenover bij export naar gecontingenteerde landen een heffing moet worden betaald, teneinde het voordeelich verschil tusschen de prijzen naar deze landen en de Leeuwarder noteering zooveel mogelijk te elimineeren.

Zooals bekend is, worden de op deze wijze verkregen heffingen aan den veehouder uitgekeerd op basis van de door hem geleverde hoeveelheden melkvet. Dit geldt voor alle niet-magere zuivelproducten, dus ook voor kaas, melkpoeder en condens.

Het spreekt nu vanzelf, dat waar bijv. bij boter de heffing alleen ligt op dat gedeelte van de boterproductie, dat in het binnenland blijft en uitkeering over de geheele productie plaats vindt, het bedrag van de uitkeering belangrijk lager is dan dat van de heffing, ook al wordt het bedrag van de heffingen op zuivelproducten vermeerderd met de opbrengsten van de heffingen op margarine, vetten en oliën.

Wij zullen ons nu in het volgende beperken tot het bespreken van de opbrengst van de boter. In verband met het voorgaande merken wij op, dat de opbrengst voor den boterproducent een andere is, dan de opbrengst van de boter, die men krijgt als men als basis neemt de prijs, die voor de boter, inclusief de heffing, wordt betaald.

In onderstaande tabel is aangegeven, op welke wijze onze boterproductie in de laatste vier jaren werd afgezet, alles afgerond in millioenen kg.

	Binnenlandsche consumptie	Export	Vermengd in margarine	Totaal afgeleverd
1933	45	25	16	86
1934	45	34	13	92
1935	44	43	9	96
1936	43	54	4	101

Men ziet uit deze tabel, dat de hoeveelheid afgeleverde boter steeg met 15 millioen kg, hetgeen hoofdzakelijk het gevolg was van de steeds toenemende melkproductie. Waar nu in deze vier jaren de binnenlandsche boterconsumptie daalde met ongeveer twee millioen kg en de in margarine vermengde boter door verlaging van het mengpercentage daalde met twaalf millioen kg, moest het overschot, de export, stijgen met 29 millioen kg. Deze stijging van den export werd bij de afgesneden toeneming van den export naar andere landen mogelijk gemaakt door een gelukkige uitvoermogelijkheid naar Engeland, zonder welke het huidige systeem had moeten vastloopen. Reeds in een vorig artikel¹⁾ hebben wij aangetoond, dat deze inderdaad geforceerde uitvoer naar Engeland geenszins een zoo nadeelige handeling is geweest, als wel vaak is voorgesteld, ten minste als men rekening

¹⁾ Zie E.-S.B. van 22 April jl.

houdt met de omstandigheden, waaronder deze export plaats vond. Geldt dit reeds voor de achter ons liggende jaren, zooveel te sterker komt dit uit, als men bedenkt, dat zonder deze exportmogelijkheid thans reeds bijna tweemaal zooveel boter op de binnenlandsche markt zou moeten worden geplaatst, als thans het geval is.

Voor het berekenen van de opbrengst van onze boter nemen wij voor de binnenlandsche consumptie de Leeuwarder notering, vermeerderd met de heffing. Voor de geëxporteerde boter nemen wij de opbrengst, vermeld door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hoeveel brengt nu de boter op vermengd in margarine? Ook hiervoor moet worden betaald de Leeuwarder noteringheffing. Zooals echter reeds opgemerkt is in ons bovengenoemd artikel, brengt de in margarine vermengde boter niet meer op dan de voor margarine gebruikte grondstoffen. Voor ons doel is het allicht voldoende nauwkeurig, als wij dezen prijs stellen op 30 ct. per kg.

Berekent men nu met behulp van deze gegevens de opbrengst van de afgeleverde boter, zowel in totaal als per kg, dan vindt men de volgende uitkomsten (in millioenen Gld.):

	Binnenland-		Boter in				
	sche cons.	Export	margarine	Totale	Opbr.		
	prijs opbr.	prijs opbr.	opbr.	opbr.	opbr.	p. kg	
1933	f 1.56	f 0.73	18	5	93	f 1.08	
1934	„ 1.44	„ 0.67	23	4	92	„ 1.00	
1935	„ 1.48	„ 0.63	30	3	98	„ 1.02	
1936	„ 1.46	„ 0.67	36	1	100	„ 0.99	

Men ziet nu uit deze tabel, dat niettegenstaande de successievelijke verlagingen van het mengpercentage, de gemiddelde opbrengst van onze boter van 1933 tot 1936 gedaald is van f 1.08 per kg tot f 0.99 per kg.

Ook van 1935 op 1936 is de gemiddelde opbrengst nog gedaald, niettegenstaande de stijging van de opbrengst bij export. Deze daling is slechts zeer gedeeltelijk het gevolg van den lageren prijs in het binnenland. Juist bij een belangrijk verschil tusschen den prijs in het binnenland en den prijs bij export is nl. van groot belang de *verhouding tusschen de hoeveelheid boter, die in het binnenland blijft en de hoeveelheid, die geëxporteerd wordt*, met dien verstande, dat een relatief grooteren uitvoer noodzakelijk een daling van de gemiddelde opbrengst met zich meebrengt. Nu is het gedeelte van onze boterproductie, dat wordt geëxporteerd, in 1936 grooter geweest dan de helft, hetgeen meer is dan in de laatste tientallen jaren ooit het geval was.

Men kan dit verschijnsel illustreren met de volgende formule, waarin de gemiddelde opbrengst van de boter per kg wordt aangegeven door a, de heffing door h, de Leeuwarder notering door l, en het gedeelte van de boterproductie, dat in het binnenland blijft, door p. Laat men dan de export naar de landen, waar de import van onze boter gecontingenteerd is, en waar derhalve zowel hoeveelheden als prijzen gefixeerd zijn, buiten beschouwing, dan kan de gemiddelde opbrengst van onze boter per kg voorgesteld worden door de volgende formule:

$$a = l + ph.$$

Met behulp van deze éénvoudige formule kan men nu gemakkelijk nagaan, hoe de gemiddelde opbrengst van boter verandert, als de in de formule voorkomende grootheden zich wijzigen.

Men ziet dan bijv., dat een *stijging der Leeuwarder notering* bij een gelijkblijvend binnenlandschen prijs, d.i. een even groote daling der heffing, tot gevolg heeft een stijging van de gemiddelde opbrengst met een bedrag, dat gelijk is aan de helft van het bedrag, waarmee de Leeuwarder notering gestegen is, als de verhouding tusschen geëxporteerde hoeveelheden en de hoeveelheid, die in het binnenland blijft, niet verandert.

Een *stijging van de binnenlandsche productie* heeft bij gelijkblijvende prijzen en een gelijkblijvende binnenlandsche consumptie tot gevolg een daling van p en dus een daling van de gemiddelde opbrengst.

Een *prijsverlaging in het binnenland*, welke kan worden verkregen door een even groote verlaging van de heffing, heeft alleen dan — nog afgezien van een verminderde opbrengst van heffing op margarine — geen lagere opbrengst tengevolge als het product van p en h gelijk blijft; dit beteekent, dat door een prijsverlaging met bijv. 10 pCt. de binnenlandsche consumptie zou moeten stijgen met ruim 11 pCt. van de boterproductie, d.i. met meer dan 20 pCt. van de consumptie zelf. Neemt men dan nog in aanmerking, dat met een dergelijke belangrijke stijging noodzakelijk ook een daling van de margarineconsumptie en dus van de heffingopbrengst van margarine gepaard moet gaan, dan ziet men dat een *groote verlaging van den boterprijs in het binnenland noodzakelijk een derving van voor den veehouder zeker niet te missen inkomsten met zich mee zou brengen*.

In den laatsten tijd, waarin de drang naar afschaffing, of in elk geval naar een belangrijke inkrimping der crisismaatregelen steeds sterker wordt, ook in landbouwkringen, zijn er ook ten aanzien van den zuivel verschillende maatregelen voorgesteld teneinde de Overheidsbemoeiing uit te kunnen schakelen. Dit hartstochtelijk verlangen naar de vrijheid zal wel niemand, die ons volk kent, verwonderen. Dit heimwee is echter op zichzelf niet voldoende. Dat men zonder meer niet alle t.a.v. den zuivel genomen maatregelen kan opheffen, zal wel niemand betwisten.

Een van de meest bepleite maatregelen t.a.v. de boter is wel het doorvoeren van een belangrijke prijsverlaging van de boter in het binnenland. Zooals reeds aan de hand van de hiervoor vermelde formule is geïllustreerd, zou een dergelijke prijsverlaging een belangrijke derving aan inkomsten beteekenen voor het Landbouwcrisisfonds en derhalve voor den boer. Nog op andere wijze kan dit worden geïllustreerd.

In 1936 bedroeg de binnenlandsche boterconsumptie ongeveer 43 millioen kg, terwijl de groothandelsprijs in het binnenland gemiddeld bedroeg f 1.46 per kg. Stel nu, dat men dezen prijs verlaagde tot bijv. f 1.20 per kg. Dat zou op elke kg boter, die nu reeds in het binnenland wordt geconsumeerd, een verlies beteekenen van f 0.26 per kg, alzoo in totaal een verlies van 11 millioen Gulden. Als gevolg van deze prijsverlaging zou men echter een toeneming van de binnenlandsche consumptie kunnen verwachten. Wanneer de boter bij export naar Engeland f 0.70 per kg opbrengt, zou dit voor elke kg waarmee de binnenlandsche boterconsumptie stijgt, een voordeel beteekenen van f 0.50 per kg.

Aannemende, dat de margarineprijs (d.w.z. de heffing) niet zou worden verlaagd, dan zou, zoals bijv. gebleken is in de jaren 1929 t/m. 1932, deze stijging van de boterconsumptie echter, zoo niet geheel, dan toch voor een belangrijk gedeelte ten koste moeten gaan van de margarineconsumptie. Stellen wij min of meer willekeurig, dat dit voor 80 pCt. het geval is, dan zou daardoor tegenover elke consumptievermeerdering van 1 kg boter een consumptievermindering staan van 0.8 kg margarine, hetgeen bij een heffing van f 0.45 op 1 kg margarine een verlies zou beteekenen van f 0.36. Bovendien zou men bij een heffing op boter van f 0.70 dan nog een extra verlies lijden van $0.1 \times 0.80 \times 0.70$ of 0.056 op de in margarine vermengde boter.

Elke kg boter, die in het binnenland dan meer zou worden geconsumeerd, zou derhalve een winst opleveren van:

$$f 0.50 - (f 0.36 + f 0.056) \text{ of } f 0.084.$$

Derhalve zou de binnenlandsche consumptie moeten stijgen met 11 millioen : 0.084 of (ik durf de uitkomst haast niet neer te schrijven) *ruim 130 mil-*

lioen kilogram, om hetgeen aan inkomsten werd gederfd, weer in te halen.

Misschien zou men, als men wat optimistischer rekende, een gunstiger uitkomst krijgen, maar in elk geval moet men al erg optimistisch zijn, als men een dergelijke prijsverlaging thans aan zou durven.

Werd de margarineprijs wel in belangrijke mate verlaagd, dan zou daardoor weliswaar de margarineconsumptie niet, althans niet in dezelfde mate dalen, doch deze prijs (dus heffings-) verlaging zou opnieuw tengevolge hebben het derven van belangrijke inkomsten voor het Landbouwerisfonds en derhalve voor den boterproducent, die deze inkomsten, zooals de toestand nu is, niet kan ontberen. Of daardoor de totale vetconsumptie in belangrijke mate zou stijgen is zeer de vraag, daar elke vermeerdering van de boter- en margarineconsumptie weer een daling van de consumptie van andere spijsvetten tengevolge heeft. Want, wel is gedurende de laatste jaren zoowel de boter- als margarineconsumptie gedaald, doch deze daling had — ondanks alle heffingen — een belangrijke stijging van het verbruik van goedkoopere spijsvetten tengevolge.

Elke belangrijke prijsverlaging van de boter is een geschenk aan het over het algemeen beter gesitueerde boteretende publiek van heden, een geschenk, dat betaald zou worden door den veehouder.

De toestand wordt vanzelfsprekend geheel anders, wanneer de wereldmarktprijs van de boter zou stijgen tot een peil, dat de productiekosten van de boter benadert. In de eerste plaats is — ondanks het gunstig verloop van den boterprijs in de laatste maanden — deze toestand nog een utopie. In de tweede plaats ligt de binnenlandsche boterprijs thans 15 à 20 cent boven de productiekosten, aannemende, dat de prijs, dien de producent thans voor de boter ontvangt, ongeveer gelijk is aan de productiekosten, zoodat ook in dat denkbeeldige geval slechts een betrekkelijk kleine prijsverlaging zou kunnen worden toegepast.

Voorloopig is het te betwijfelen of voor het huidige systeem een ander in de plaats zou kunnen worden gesteld, zonder dat belangrijke financieele nadeelen daarvan het gevolg zouden zijn.

In den aanvang van dit artikel is reeds opgemerkt, dat de in dit artikel berekende opbrengst van boter niet dezelfde is als de prijs, die de boterproducent voor zijn boter ontvangt. Deze ontvangt nl. voor de boter ongeveer de Leeuwarder noteering, vermeerderd met den toeslag op boter.

Vergelijkt men nu deze opbrengsten voor de jaren 1933 tot en met 1936, dan vindt men het volgende:

	Opbrengst afgeleverde boter per kg	Leeuwarder noteering vermeerderd met toeslag per kg
1933	f 1.08	f 1.08
1934	„ 1.00	„ 1.11
1935	„ 1.02	„ 1.19
1936	„ 0.99	„ 1.20

Hoewel ook deze cijfers slechts globaal zijn, zijn zij toch voldoende nauwkeurig om te kunnen constateeren, dat de heffingen op boter steeds ontoereikender werden om de uitkeering te kunnen betalen, waardoor men meer afhankelijk werd van de heffingen op andere vetten.

Dit verschijnsel was een gevolg van de omstandigheid, dat de prijsverlaging van boter in het binnenland sinds 1933 gepaard ging met een nog iets dalende binnenlandsche consumptie. Bovendien naderde de opbrengst van onze geëxporteerde boter steeds meer den laagsten prijs, die bij export kon worden gemaakt, als gevolg van de belangrijk gestegen boterexport naar Engeland. Duidelijk wordt dit gedemonstreerd als men naast elkaar zet de gemiddelde opbrengst bij export en de Leeuwarder noteering.

	Gemiddelde opbrengst bij export per kg	Gemiddelde Leeuwarder noteering per kg
1933	f 0.73	f 0.60
1934	„ 0.67	„ 0.44
1935	„ 0.63	„ 0.49
1936	„ 0.67	„ 0.58

Hieruit blijkt, dat afgezien van 1933, toen de prijzen bij export nog niet zoover uiteenliepen, het verschil tusschen de gemiddelde opbrengst bij export en de Leeuwarder noteering van 1934 op 1936 daalde van 23 cent tot 9 cent per kg. Het gevolg hiervan was, dat hoewel de Leeuwarder noteering, d.w.z. de wereldmarktprijs van de boter sinds 1934, steeg met 14 cent, de gemiddelde opbrengst bij export dezelfde bleef.

Bij een stijgende productie en een als gevolg daarvan stijgenden export naar Engeland zal dit verschijnsel zich ook in het vervolg voordoen, zoodat men steeds meer de Leeuwarder noteering als maatstaf voor de opbrengst van de geëxporteerde boter zal kunnen aanleggen. Alle maatregelen, die derhalve worden genomen om de boterpositie te verbeteren, zijn in zeer sterke mate afhankelijk van de boternoteering in Engeland, welke voor een groot deel wordt beïnvloed door de boteraanvoeren in Engeland uit andere landen en vooral ook uit de Dominions.

J. BUTER.

AANTEKENINGEN.

Conjuncturele goudpolitiek.

Het gerucht, dat de Regeering van de Vereenigde Staten overwoog om den aankoopprijs van goud te verlagen, teneinde daardoor een inflatorische prijsstijging tegen te gaan, heeft, zooals bekend, onrust op de goederen- en effectenbeurzen in de wereld veroorzaakt. Hoewel, aldus „Währung und Wirtschaft“ van April 1937, waaraan wij het volgende ontleenen, het meerendeel van de deskundige beoordeelaars van meening was, dat een snelle beslissing t.a.v. deze aankoopprijsverlaging, gezien de vele praktische moeilijkheden, niet waarschijnlijk geacht kon worden, zal op den duur zeer zeker met deze mogelijkheid rekening moeten worden gehouden. Het is namelijk moeilijk te zeggen, hoe de Vereenigde Staten den voortdurende goudstroom, waardoor eenerzijds de ongelijkheid in de goudverdeling verder wordt verscherpt, en anderzijds het gevaar van een prijsinflatie wordt vergroot, anders zouden kunnen keeren.

De goudtoevloed naar de Vereenigde Staten.

Eind 1932 bedroeg de totale statistisch te omvatten monetaire goudvoorraad in de wereld ca. 580 miljoen onzen; hiervan bezaten de Vereenigde Staten er 190 miljoen. Eind 1936 waren deze bedragen 670 miljoen en 322 miljoen. De voorraad van de Vereenigde Staten steeg dus veel meer dan de totale wereldvoorraad; de voorraad van de overige landen (incl. Rusland) daalde van 384 op 347 miljoen onzen. Daar de wereldproductie in die vier jaren ca. 119 miljoen onzen bedroeg en uit Indische opoppingen ca. 19 miljoen onzen beschikbaar kwamen, zoo waren de Vereenigde Staten in staat bijna deze heele beschikbare goudhoeveelheid voor monetaire doeleinden op te nemen, nog afgezien van daarenboven bestaande industriele goudbehoefte.

De vermindering van de niet-Amerikaansche goudvoorraden is voor een groot deel te verklaren uit het toenemen van de particuliere opoppingen. Alleen het goudinvoeroverschot van Engeland bedroeg in de 4 jaren 1933 tot en met 1936 reeds ca. 93 miljoen onzen, terwijl de goudvoorraad van de Bank van Engeland in dit tijdvak, slechts met 46 miljoen onzen toenam, zoodat 47 miljoen van dit uit kapitaalvlucht voortkomend goud aan de statistische waarneembaarheid werd onttrokken.

Oorzaak van de goudbeweging.

In de voornaamste plaats hangt deze goudtoevloed naar de Vereenigde Staten samen met kapitaalbewegingen. Onder alle denkbare toepassingen van kapitaal schijnt het verzenden van beschikbare middelen naar de Vereenigde Staten, waar zij of voor het vormen van tegoeden, het verleenen van makelaars-

credieten en den aankoop van waardepapieren, of voor het afdoen van oude schulden en credieten worden aangewend, het meest aanlokkelijk bij het handhaven van den hoogen goudprijs van \$35 per ons. Bij den ouden goudprijs van \$21.67 per ons was deze neiging ongetwijfeld veel geringer geweest en bij een verlaging zou zij weer verminderen. Zoolang de hooge prijs blijft gelden (welke iets boven den vrijen prijs van de Londensche goudmarkt ligt), zal de kapitaal- en goudbeweging niet veranderen. Vooral niet als de handelsbalans van het land door een grooteren agrarischen uitvoer een grooter actief saldo zal vertoonen. Een verlaging van den goudprijs zou bovendien een deel van de kapitaalbezitters aanleiding geven hun middelen op andere markten uit te zetten, zoodat mogelijkerwijs een gouduitvoer plaats zou vinden.

Werking van een prijsverlaging.

Terwijl thans de basis voor een credietexpansie gestaag breder wordt en gevreesd wordt, dat de Regeering⁴⁾ een inflatorische beweging niet zal kunnen voorkomen, vooral omdat zij klaarblijkelijk niet bereid is den prijs van de neutraliseeringsmaatregelen te betalen, namelijk een hogere rente, zoodat de reservebanken van haar beste wapen, het verkoopen van een deel van haar regeeringswaarden, geen gebruik konden maken, zou er bij een verlaging van den goudprijs een prijsverlaging en een verminderde aandelenspeculatie zijn, en dit zou op den duur de markt van staatsobligatiën ten goede kunnen komen.

Deze veelal uitgesproken verwachting ziet evenwel over het hoofd dat de koersbeweging van staatsleeningen in veel sterkere mate dan in vroeger tijden verbonden is met de liquiditeitspositie van de banken, daar deze gezamenlijk een grooter deel van de staatspapieren in haar bezit hebben.

Het probleem heeft, evenals de depreciatie van den Dollar in 1933, welke maatregel voornamelijk binnenlandsche doeleinden moest dienen, nog een ander, internationaal aspect. De depreciatie van den Dollar heeft op het economisch leven van de wereld een weinig gunstige werking gehad; zij bemoeilijkt de snelle passivering van de Amerikaansche dienstbalans en veroorzaakte vooral den economisch onzinnigen kapitaal- en goudstroom, welke voor vele landen heden ten dage nog het buitenlandsche betalingsverkeer en de binnenlandsche kapitaalmarkt bemoei-

⁴⁾ De credietpolitieke maatregelen van Regeering en Centrale Bank om door verhooging van de verplichte reserves en compensatie van den goudtoevloed door het uitgeven van staatspapieren de bewegingsvrijheid van de banken te verminderen, bleven weliswaar niet geheel zonder resultaat, maar konden toch een aanzienlijke prijsstijging niet verhinderen.

lijkt, zoo niet onmogelijk maakt. Tot heden waren de Vereenigde Staten beslist gekant tegen het streven van Engeland om een verhouding Pond-Dollar tot stand te brengen, welke met de wederzijdsche economische krachtverhoudingen beter in overeenstemming zou zijn. De valuta-overeenkomst moet dan ook, waar Engeland voorloopig van een verdere depreciatie afziet, als een soort van wapenstilstand worden aangeduid. Een daling van den goudprijs in de Vereenigde Staten zou een nieuwe opvatting van de overeenkomst noodzakelijk maken. De wensch tot verandering van het bestaande statuut zou echter in dit geval van de Vereenigde Staten uitgaan, doch het doorvoeren van denzelfden maatregel in alle landen zou het doel, omkeeren van de goudbeweging, twijfelachtig kunnen maken. Het zou daarom mogelijk zijn, dat Engeland en andere Europeesche landen of een lagere koerspariteit t.a.v. den Dollar, of een meer attractieven goudprijs zouden bereiken. Dit zou de valutapositie van Frankrijk in de eerste plaats den nog steeds ontbrekende vasten grondslag geven en zou Engeland tenminste van den dwang tot het nemen van restrictieve maatregelen bevrijden. Er is nauwelijks een maatregel denkbaar, welke voor de wereldeconomie zoo gunstig zou zijn als een waardevermeerdering van den Dollar. Men is, zoo besluit het genoemde artikel, echter niet gewend, dat de Vereenigde Staten voor hun eigen problemen de oplossingen zoeken, welke ook voor de wereldeconomie het meest bevorderlijk zijn.

De woningbouw in 1936.

Het verslag van den Hoofdinspecteur van de Volkshuisvesting begint met erop te wijzen hoe sterk de teruggang van de woningproductie in 1936 is geweest. De totale productie zoowel als de totale vermeerdering hebben een dieptepunt bereikt, hetgeen uit onderstaande tabel moge blijken. Ook het aantal woningen in uitvoering daalde langzaam om na November 1936 (11.736) weer eenigszins te stijgen. (Begin 1936: 15.052. Eind 1936: 12.356).

In het vorige verslag, zoo schrijft Ir. H. van der Kaa, werden uitvoerige beschouwingen aan dezen teruggang gewijd. Hierbij werd in de eerste plaats gewezen op de zware, op de exploitatie van woningen drukkende vaste lasten. De grond- en straatbelasting, erfpachtsanon, waterleidingtarieven enz. staan nog geheel op het niveau van een vroegere periode van hooger kostenpeil.

Dat de woningbouw nog niet geheel tot stilstand was gekomen, was toe te schrijven aan de sterke verlaging der bouwkosten, die tot ongeveer het vooroorlogische peil waren gedaald. Hierbij kwam nog, dat de nieuwe stadswijken zoowel door de andere wijze van stadsaanleg als door de meer moderne inrichting

Jaar	Aantal woningen aan de voorraad toegevoegd										Vermindering van den woningvoorraad door slooping, verandering, onttrekking aan de bestemming enz.	Totale vermeerdering van den woningvoorraad			
	Voltooid door:									Totaal			(7)	(8)	
	Rijk, Provincie-waterschappen enz. (1)	Gemeenten (2)	Woningbouw-vereeningingen (3)		Particulieren (4)		Herbouw, uitbreiding vernieuwing, verandering van bestemming, enz. (5)		(6)						
1921	636	1.5 %	5687	14.1 %	19.298	47.8 %	14.743	36.6 %	Voor de jaren tot en met 1925 in de vorige kolommen begrepen.		40.364	1895	38.469		
1922	130	0.6 %	6808	14.6 %	13.622	30.0 %	24.936	54.8 %	Dit cijfer betreft nagenoeg uitsluitend bouw door particulieren.		45.496	2035	43.461		
1923	94	0.2 %	5449	12.6 %	9.590	22.2 %	27.999	65.0 %			43.132	2629	40.503		
1924	107	0.2 %	3574	7.6 %	8.736	18.7 %	34.295	73.5 %			46.712	3616	43.096		
1925	41	0.1 %	4059	8.6 %	8.538	18.1 %	34.552	73.2 %			47.190	4477	42.713		
1926	100	0.2 %	2916	5.7 %	4.749	9.3 %	41.068	81.0 %			50.698	6335	44.363		
1927	69	0.1 %	2759	5.3 %	4.801	9.3 %	42.617	82.6 %			1376	2.7 %	51.622	6932	44.690
1928	44	0.1 %	1191	2.4 %	5.542	11.3 %	40.558	82.5 %			1803	3.7 %	49.138	8446	40.692
1929	64	0.1 %	2242	4.6 %	5.221	10.7 %	39.820	81.5 %			1518	3.1 %	48.865	7711	41.154
1930	98	0.2 %	2329	4.4 %	5.050	9.6 %	44.024	83.7 %			1087	2.1 %	52.588	8057	44.531
1931	35	0.1 %	3358	6.4 %	5.961	11.4 %	41.226	79.2 %			1511	2.9 %	52.092	9022	43.076
1932	47	0.1 %	1447	3.4 %	3.718	8.7 %	36.129	84.4 %			1479	3.4 %	43.493	6192	37.301
1933	58	0.1 %	685	1.5 %	979	2.1 %	42.703	90.9 %			2542	5.4 %	46.967	5341	41.626
1934	41	0.1 %	748	1.3 %	4.127	7.4 %	47.675	86.3 %			2693	4.9 %	55.284	5344	49.940
1935	29	0.1 %	472	1.0 %	2.978	6.1 %	41.752	86.3 %			3169	6.5 %	48.400	5407	42.993
1936	51	0.1 %	294	0.9 %	2.285	6.8 %	27.644	82.0 %			3451	10.2 %	33.725	6397	27.328

en outilleering van de nieuwe woningen veel aantrekkelijker zijn dan de oude. Nieuwe woningen vinden als regel dadelijk huurders, terwijl de oudere geleidelijk ontvolkt worden.

De aanbouw werd intusschen weer door een andere omstandigheid geremd, namelijk de onzekerheid op de crediet- en hypotheekmarkt tengevolge van het abnormaal groote aantal leegstaande woningen en de catastrophale waardedaling van het onroerend goed. Dientengevolge was voor den particulieren bouw vrijwel geen hypotheek te verkrijgen, zoodat deze voor een groot deel tot stilstand moest komen.

Het bovenstaande is ook volledig van toepassing op het grootste deel van het verslagjaar. De sterke teruggang van de woningproductie, die zich reeds in 1935 deed gevoelen, trad eerst in 1936 duidelijk aan het licht.

De ontwikkeling van de kosten van woningbouw.

Aan het laatste jaarverslag van den hoofdinspecteur van de Vokshuisvesting ontleenen wij het volgende betreffende de bouwkosten.

Reeds aanstonds was te zien, dat van de wijziging der monetaire situatie een stijgende invloed op de kosten van woningbouw kon worden verwacht. Vooralsnog heeft deze zich beperkt tot de kosten der materialen; de loonen der bij het bouwbedrijf betrokken arbeiders kunnen in het algemeen geacht worden gelijk te zijn gebleven.

De prijsstijging van de materialen voor woningbouw is in het volgende tot uitdrukking gebracht door een vergelijking van het desbetreffende peil omstreeks midden 1936 en dat van begin 1937. Voor elke der 7 hoofdgroepen, waarin de bouwmaterialen kunnen worden onderscheiden, werden de daartoe behorende materialen opgenomen in hoeveelheden, die geacht kunnen worden voor de arbeiderswoning in het algemeen noodig te zijn. Door het zoo nauwkeurig mogelijk vaststellen der gemiddelde prijzen voor al deze materialen, zoolow op het peil van midden 1936 als van begin 1937, werd een vergelijkende berekening der materiaalkosten per woning verkregen, welke is samengevat in de volgende tabel. Voor de vergelijking in pCt. werd het peil van midden 1936 op 100 gesteld.

Aanduiding van het materiaal	Kosten v. h. bouwmater. p. woning					
	midden 1936		Jan. 1937		midden 1930	
	ingld.	%	ingld.	%	ingld.	%
A. grond v. aanvulling	33.80	100	33.20	98	50.	145
B. steenwaren	240.50	100	240.70	100	385.	160
C. bindmiddelen	115.20	100	120.90	105	175.	150
D. houtwaren	461.90	100	611.90	133	715.	155
E. ijzerwaren en kramen	84.50	100	109.50	130	105.	125
F. mastiek, lood, zink, sanitair, water, gas en licht	110.10	100	136.40	128	160.	145
G. glas, verf, behang	41.10	100	49.90	121	60.	150
	1.087.10	100	1.302.50	120	1.650.	152

Op te merken valt allereerst, dat niet, zelfs niet in hoofdzaak, alle kostenstijgingen, die in de vergelijkende berekening tot uitdrukking komen, rechtstreeks op rekening van de gewijzigde monetaire omstandigheden mogen worden gesteld. Uiteraard zijn daarin ook meer normale fluctuatien begrepen, die haar oorzaak niet in de bedoelde omstandigheden vinden. Zoo deed zich bijv. vóórdat deze optraden reeds een stijging van de houtprijzen voor, waaromtrent bezwaarlijk uit te maken is, welken omvang zij zou hebben aangenomen, indien het Nederlandsche ruilmiddel niet aan koopkracht in het buitenland hadde verloren.

Gelijk te verwachten was, doet de stijging zich in de eerste plaats gevoelen bij de materialen van buitenlandschen oorsprong, met name het hout en de metalen. De daarvoor te betalen prijzen toch onderwinden den onmiddellijken invloed van den lagere wisselkoers voor Guldens.

Groep A (grond voor aanvulling) is de eenige, die een kleine daling vertoont, welke wel als een gevolg van meer normale fluctuatie moet worden aangemerkt.

Bij de steenwaren (*groep B*), die dooreen genomen op gelijk peil zijn gebleven, doen zich dalingen voor (bijv. bij de dakpannen pl.m. 30 pCt. en bij de baksteen pl.m. 5 pCt.), welke dalingen echter door stijgingen (bijv. van de kalkzandsteen met pl.m. 16 pCt.) worden gecompenseerd.

Een geringe stijging vertoonen de bindmiddelen (*groep C*, zijnde kalk, cement, grind, metselzand e.d.). Bij de materialen afzonderlijk doen zich prijsdalingen niet voor; de belangrijke stijgingen blijven beperkt tot Belgische kluitkalk en gips (onderscheidenlijk pl.m. 24 en 47 pCt.).

Terwijl de verhooging der kosten voor *groep D*, de houtwaren, over de geheele linie aanzienlijk is (33 pCt.), doen zich daarbij aanmerkelijke onderlinge verschillen voor (zelfs wel van 20 pCt. en meer) naar gelang van de soort hout en van het doel, waarvoor het wordt gebruikt.

De prijzen der benodigde ijzerwaren en kramen (*groep E*) blijken dooreen genomen met 30 pCt. te zijn gestegen. Ook hier vertoonen zich onderlinge verschillen: zoo is het balk- en betonijzer pl.m. 50 pCt., het hang- en sluitwerk gemiddeld 30 pCt. duurder geworden; de ijzeren buizen daarentegen zijn practisch niet in prijs verhoogd.

Dergelijke verschillen doen zich mede voor bij *groep F* (mastiek, lood, zink, sanitair enz.), waardoor de kosten over de geheele linie 28 pCt. gestegen zijn. Het lood is bijv. zeer sterk in prijs verhoogd (bijna 100 pCt.), het zink in mindere mate (nog geen 50 pCt.), het sanitair wederom geringer (10 a 15 pCt.). De materialen voor de elektrische leiding blijken echter sinds medio 1936 nog iets goedkooper te zijn geworden.

Groep G (glas, verf en behang) vertoont over het geheel een kostenstijging van 21 pCt. Ten aanzien van het behang valt op te merken, dat de grondstoffen daarvoor weliswaar mede in prijs zijn verhoogd, doch dat geconstateerd is, dat ook in den ouden prijs alsnog behoorlijk papier is te verkrijgen.

In totaal blijken de kosten van het materiaal per arbeiderswoning in Januari 1937 goed f 200, zijnde 20 pCt., hooger te zijn geworden¹⁾. In het oog te houden is, dat zulks percentsgewijze niet eenzelfde stijging voor de bouwkosten beteekent, daar de loonen, gelijk reeds werd opgemerkt, in het algemeen geacht kunnen worden gelijk te zijn gebleven. Hiermede rekening houdende, vloeit uit de bovenbedoelde stijging van de kosten der materialen een verhooging van omstreeks 12 pCt., gemiddeld over het geheele land, van de loon- en materiaalkosten te zamen voort²⁾.

De stijging der kosten met f 200 gemiddeld per arbeiderswoning — neerkomende op pl.m. f 0.20 meer huur per week — is stellig niet onbelangrijk, doch anderzijds ook nog niet verontrustend te noemen. In de tabel zijn ter vergelijking mede opgenomen de overeenkomstige kosten van het materiaal voor midden 1930, welke in totaal ruim 150 pCt. van die voor midden 1936 blijken te bedragen. Dit niveau van de materiaalkosten wordt met de voor Januari 1937 gesignaleerde stijging (pl.m. 20 pCt.) derhalve nog lang niet bereikt. Houdt men ook rekening met de loonen, die in 1930 nog vrij aanzienlijk hooger waren, dan kan worden geconstateerd, dat de loon- en materiaalkosten tezamen, per arbeiderswoning, gemiddeld over het geheele land, medio 1930 nog pl.m. 140 pCt. bedroegen van hetgeen daarvoor midden 1936 gold. Zulks is mede belangrijk meer dan het te dien aanzien voor Januari 1937 becijferde niveau; dat, gelijk gezegd, gemiddeld voor het geheele land

¹⁾ Op 1 April 1937 was de stijging ten minste 30 pCt.

²⁾ Op 1 April 1937 ten minste 20 pCt. Ingeval geheel wordt, tenminste 23 pCt.

op pl.m. 112 pCt. van het peil omstreeks medio 1936 kan worden gesteld¹⁾.

De boven becijferde verhooging der bouwkosten geldt natuurlijk voor een gemiddelde woning. In verband met plaatselijk verschil in woningtypen en andere plaatselijke omstandigheden kunnen cijfers worden gevonden, die vrij belangrijk van dit gemiddelde afwijken.

¹⁾ In April 1937 was dit percentage, zooals reeds gezegd, 120 a 123 pCt.

Een onderzoek naar de uitgaven van Europeesche gezinnen in Zuid-Afrika.

De South African Census en het Statistical Office hebben in samenwerking met andere instellingen een onderzoek ingesteld naar de uitgaven van 1618 huisgezinnen, genomen uit de 9 voornaamste stedelijke districten van de Unie. Wij ontleenen aan een beschouwing, welke wij hierover aantreffen in het economische overzicht (No. 30) van de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika, het volgende.

De onderzochte huisgezinnen bestonden, met personeel inbegrepen, gemiddeld uit 5.36 personen.

De samenstellers zorgden er voor, zooveel mogelijk budgetten te nemen, waarin de uitgaven de inkomsten niet overtroffen. Van alle tenslotte gekozen budgetten sloten 64.1 pCt. met een overschot, 34.1 pCt. met een tekort en waren 1.8 pCt. in evenwicht.

Zooals verwacht kon worden, demonstreerde het resultaat van het onderzoek de wet van Engel, volgens welke het percentage van de inkomsten, hetwelk aan voedsel besteed wordt, afneemt, als de inkomsten toenemen.

De volgende tabel geeft de huishoudelijke uitgaven te zien van eenige inkomensgroepen.

Uitgaven van eenige inkomensgroepen van bepaalde artikelen en diensten (in percentages).

	Beneden £ 175	£ 325—400	£ 525—600
	pCt.	pCt.	pCt.
Voedsel	38.89	28.56	26.81
Brandstof en licht	6.41	4.09	3.47
Huur en belasting	25.21	21.37	19.57
Kleding	9.81	9.01	9.25
Diversen	7.74	10.11	10.67
Vervoer	1.07	3.36	4.40
Amusement en sport	0.05	1.22	1.83
Geneesk. behandeling	2.16	3.40	3.32
Verzekering	1.41	4.83	5.93
Pensioenbijdragen	2.73	3.11	2.83
Onderwijs	0.25	1.12	1.83
Vacantie	0.19	0.85	1.57
Personeel	0.26	3.31	3.76
Huurkoop	3.49	4.96	3.90

Men zal opmerken, dat de laagste inkomensgroep 70.51 pCt. uitgeeft aan de eerste drie posten, de middelste 54.02 pCt. en de hoogste groep 49.85 pCt. Het percentage besteed aan kleding en schoeisel was in de middelste groep lager dan in de beide andere groepen.

Wanneer wij in het bijzonder op het verbruikte voedsel letten blijkt, dat als het inkomen groter wordt, de hoeveelheid brood, bloem, havermout, rijst, thee, koffie, gecondenseerde melk, suiker en aardappelen minder wordt, terwijl meer versche melk, stroop, boter, kaas, eieren, versch vleesch, versche visch, bacon en ham worden gebruikt.

Wat de belasting betreft, toonen de cijfers heel duidelijk, dat de Unie beschouwd kan worden als een gelukkig land. Directe belastingen zijn hoofdzakelijk beperkt tot de provinciale personele belasting en de radio-rechten. De hooge vrijstelling van £400 plus een verdere verhooging van £100 voor elk kind onthult praktisch alle huisgezinnen, die in het onderzoek zijn begrepen, van directe belasting.

Dit onderzoek heeft ook het toenemende gebruik,

hetwelk in de Unie van electriciteit gemaakt wordt, aan het licht gebracht.

Gemiddeld geven de huisgezinnen, gekozen voor dit onderzoek, ongeveer 4 pCt. van hun inkomsten uit aan verwarming en verlichting, waarvan meer dan de helft op electriciteit betrekking heeft, terwijl dit in 1925 ongeveer 25 pCt. was. Dit is waarschijnlijk het grootste verschil, dat sedert het vorige onderzoek naar voren komt.

Het onderzoek laat verder zien, dat de lagere inkomensgroepen in verhouding minder besteden aan verzekering en pensioenen dan de hoogere.

Ook de huur vormt een belangrijk punt in de uitgaven.

Ofschoon de huurkosten toenemen als het inkomen groter wordt, heeft hun percentage van de totale uitgaven neiging om iets te dalen. In de geheele Unie zijn de huren betrekkelijk hoog vergeleken met sommige landen van het Europeesch continent, en de gemiddelde maandelijksche huur, inclusief belasting door den huurder betaald, bedroeg £6.7 s. 7 d. en varieert van £2.8 s. 11 d. in de laagste inkomensgroep tot £9.3 s. 4 d. in de hoogste.

De gemiddelde belastinguitgaven buiten de huur bedroegen voor alle gezinnen 3 s. 6 d., maar het gemiddelde voor die gezinnen, die belasting betaalden, was 7 s. 8 d. per maand.

Het aantal personen per kamer geeft een interessant beeld van de woontoestanden. Het gemiddeld aantal personen per kamer in huisgezinnen, die een inkomen van minder dan £125 hebben, is 1.6, afdalend tot 1.02 personen per kamer in de huizen van hen, die een inkomen van £575 tot £600 per jaar hebben.

Huurkoop blijkt een voorname plaats in te nemen in de Zuid-Afrikaansche budgetten.

Gemiddeld besteedden de 1618 uitgekozen gezinnen 27/1 d. per maand aan huurkoopbetalingen. Hiervan is 5/7 d. voor huizenkoop. Deze betalingen vallen boven de huurwaarde en zijn zuivere geldbeleggingen. Het hoogste bedrag is 8/4 d. voor meubilair, gevolgd door 3/4 d. voor auto en een gelijk bedrag voor radio, 2/8 d. voor koelkast, 1/4 d. voor elektrische kachels, 9 d. voor fietsen en motorrijwielen en 3 d. voor naaimachines.

Van de 1618 huisgezinnen kochten er niet minder dan 381 hun meubilair op afbetaling, terwijl 193 radiotoestellen en 148 koelkasten gekocht werden volgens het huurkoopplan.

GROOTHANDELSPRIJZEN.

(Indexcijfers gebaseerd op 1928 en 1929 = 100).

		TUINBOUWARTIKELEN (s-Gravenhage)					
		BLOEMKOOL 1e soort per 100 st. 1)		KASKOM- KOMMERS 1e soort per 100 st. 1)		SALADE 1e soort per 100 krop 1)	
		f	%	f	%	f	%
	1928	26,47	100,3	23,08	98,4	5,83	86,8
	1929	26,32	99,7	23,83	101,6	7,60	113,1
	1930	16,32	61,8	18,28	77,9	3,51	52,2
	1931	18,49	70,0	16,89	72,0	4,33	64,4
	1932	16,71	63,3	11,87	50,6	3,57	53,1
	1933	14,47	54,8	9,96	42,5	1,86	27,7
	1934	11,72	44,4	8,78	37,4	2,52	37,5
	1935	8,12	30,8	6,79	28,9	2,23	33,2
	1936	8,82	33,4	6,45	27,5	1,76	26,2
April	1936	11,56	43,8	10,65	45,4	3,09	46,0
Mei	"	9,10	34,5	6,66	28,4	1,56	23,2
Juni	"	5,80	22,0	2,03	8,7	0,63	9,4
April	1937	17,10	64,8	16,74	71,4	4,13	61,5
Mei	"	8,29	36,0	12,07	55,5	2,67	47,3
27 April-4 Mei	"	9,71	36,8	19,63	83,7	3,10	46,1
4-12 Mei	"	9,48	35,9	16,79	71,6	2,84	42,3
12-19 Mei	"	10,35	39,2	14,53	61,9	3,28	48,8
19-26 Mei	"	7,20	27,3	9,52	40,6	2,87	42,7
26 Mei-2 Juni	"	5,97	25,9	6,03	27,7	1,25	22,1

¹⁾ De jaargemiddelden zijn berekend uit de gemiddelde prijzen van April, Mei en Juni van het betreffende jaar.

INGEZONDEN STUKKEN.

INDIË'S SCHULDPOSITIE.

Dr. J. W. Meyer Ranneft schrijft ons:

In het nummer van Economisch-Statistische Berichten van 5 Mei geeft de heer J. Hardeman, wiens oordeel mede door zijn positie bijzondere waarde heeft, een beeld van „Indië's schuldpositie” en hij knoopt daaraan een aansporing vast tot het besteden van mogelijke Indische overschotten aan schuldaflossing. Hoewel het beeld helder en overzichtelijk en het voorstel tot soberheid voor een groot deel aanvaardbaar is, noopt het artikel tot opmerking en amendement, zoowel wat de analyse als wat de toekomstwensen betreft.

Het ontstaan van Indië's bedenkelijke positie met een „in wezen buitenlandsche” schuld van „het formidabele bedrag van anderhalf milliard” ziet de schrijver als een gevolg van de ontredde der geesten na den wereldoorlog, welke ook Indië tot een te vlotte leeningspolitiek bracht en boven zijn kracht deed leven. Daarbij komt, dat Indië is: een land ten zeerste „blootgesteld aan de wisselingen der wereldconjunctuur”, zonder eigen volksvermogen en „welks bevolking niet uitmunt door spaarzaamheid en zin voor kapitaalvorming”.

Deze schildering is niet onjuist, doch ook niet volledig; een scherp onderkennen van kwalen zonder welke genezing niet mogelijk is, gebiedt er bij te voegen, dat naast de genoemde factoren nog in bijzonder sterke mate de financieele en monetaire politiek van Nederland van belang was en blijft. Het was Nederland, dat Indië maakte tot het eenige debiteurenland ter wereld dat den gouden standaard handhaafde; het was dus een Nederlandsche beslissing, die veelal meer nog dan de crisis tengevolge had, dat de rentabiliteit van „zoogenaamd productieve werken” onvoldoende was. Daarbij komt, dat het Nederland was, dat pogingen uit den Volksraad tot belasting van afvloeiende winst belette. Ook zijn het Nederlandsche eischen, die lasten als die der defensie op Indië in veel groter mate doen drukken dan ze bestaan in andere landen om Indië. In Japan zijn de militaire lasten zwaarder, doch dat heeft binnen de grenzen een eigen grootindustrie; voor de Straits, waar wel grootbedrijf van elders werkt, brengt de defensie van Singapore geen kosten, doch groote extra inkomsten. De moederlandsche gift van f 25 mill. werd in Indië zeer gewaardeerd, doch het bedrag ervan weegt uiteraard in de verte niet op tegen datgene wat hier werd opgesomd.

Naast de drie door den schrijver genoemde redenen van Indië's bedenkelijke schuldpositie: onverstand der Regeering, bezitloosheid van het land, groote conjunctuurgevoeligheid, staat dus nog een vierde: de financieele eischen van het moederland. Het constateeren daarvan is niet in strijd met schrijvers artikel; het zegt alleen dat Indië's financieele positie nog moeilijker is dan hij het voorstelt.

Het financieel programma van den heer Hardeman is eenvoudig: de meerdere baten, welke de conjunctuur brengt, moeten zooveel mogelijk worden besteed aan schuldaflossing. Deze visie, dat beschikbaar geld het beste kan worden gebruikt voor schulddeeling, is van financieele zijde wel meer gegeven. Zij berust op een diep pessimisme omtrent de mogelijkheid een landstaak te vinden, die maatschappelijk meer rendement brengt dan de rente der (geconverteerde) leeningen. Economisch komt deze opvatting er op neer, dat men een scheidslijn trekt tusschen die uitgaven, die er thans, na alle bezuiniging, nog eenmaal zijn — waarvan men hoopt, dat zij rendabel zullen blijken — en nieuwe uitgaven — aan de rentabiliteit waarvan men wanhoopt.

Deze conclusie is de vrucht van bittere ervaring; van het leeren inzien van het holle van fraaie frases; van de overtuiging, dat beter dan uit wat uitvoerders beloven, uit datgene wat een crisis overeind liet, valt af te lezen, wat werkelijk rendabel is. Toch gaat deze

slotsom te ver. Niet alle fouten toch behoeven herhaald te worden. Ook als men alle bittere ervaring laat spreken kan men tot een andere scheidslijn komen dan die om hetgeen er van 's Lands huishouding in den laatsten storm bleef staan.

Aan den eenen kant is denkbaar — ja zelfs zeker — dat ook de uitgaven die nog waren overgebleven, voor een deel nog te hoog zijn; zelfs ondanks de opleving. Niet natuurlijk omdat aan de betrokken ambtenaren hun inkomen misgund wordt, maar wel omdat immers hier en daar de organisatie — het salarisstelsel inbegrepen — ondanks alle bezuiniging en ondanks de opleving nog niet rendabel is, zelfs al gebruikt men het woord rendabel met ruim begrip van de noodzaak van materieele uitgaven voor ideëel gewin. Indië was inderdaad wel ver maar nog lang niet geheel aangepast en afgescheiden daarvan is wijziging van verhoudingen denkbaar. Bovendien was immers de begroting niet in alle opzichten zuiver.

Aan den anderen kant spreekt vanzelf, dat nieuwe uitgaven wel degelijk rendabel kunnen zijn. Er is immers allerlei veranderd en er is, juist omdat nog niet volkomen was aangepast, veel achterwege gebleven. Wegverbreeding is een voorbeeld.

In beide opzichten dus zal vooral in dezen tijd de Indische Regeering den opzet der staatshuishouding kunnen herzien. Thans kan dat werk geschieden zonder dat die Regeering wordt belemmerd en opgejaagd door de dreiging van groter tekort en de noodzaak van directe ontvangsten, terwijl zij toch onder den indruk der crisisjaren, bij alles doordrongen kan blijven van het besef dat Indië te arm — in den zin van bezitloos — en te afhankelijk is om veel te mogen leenen. Deze taak om juist thans een grondslag te leggen is aan de Indische Regeering met den heer Van den Bussche als Vice-President van den Raad van Indië ten volle toevertrouwd. Zeker zal die Regeering er, evenals de heer Hardeman, van doordrongen zijn, dat ook bij ruime middelen schuldaflossing wijsheid is, al is het dan niet de eenige wijsheid.

Indien dat echter zoo is, geldt het zeker niet alleen voor Indië. In aansluiting op de aanvulling, welke hierboven gegeven werd van de analyse van Indië's moeilijke schuldpositie, is denkbaar, dat ook een andere politiek komt van den kant van Nederland.

Tenslotte is toch het Nederlandsch bewind voor Indië's schuldpositie meer verantwoordelijk dan de „niet door spaarzaamheid uitmuntende” bevolking van Indië. Nederlands schuldpositie is, zooals de heer Hardeman aantoonde, heel wat beter dan die van Indië; Nederland heeft, anders dan Indië, wel vermogen binnen de landsgrenzen, een vermogen dat voor een deel mede aan Indië te danken is; Nederland denkt, na eenige jaren van een politiek van gedeeltelijke aanpassing, voor zichzelf niet aan versoberen, doch veeleer aan werk voor allen, desnoods door onrendabele werken; naar Nederland vloeien thans rechtstreeks millioenen ook uit de Indische opleving; tenslotte heeft Nederland vooral door zijn monetaire politiek zware lasten op Indië laten drukken, die daar naast soberheid schuldvermeerdering noodig maakten. Denkbaar zou dus zijn, dat Nederland in een tijd van zoo juist ook in verkiezingen tot uiting gekomen economische tevredenheid het begrip Rijks-eenheid in de financiën op andere wijze tot uiting zou doen komen dan tot nog toe. Een financieel kerngezond Indië, zooals naar de heer Hardeman beschrijft, vroeger bestond, zou de kracht van het Rijk niet verzwakken. En bij het sober houden van Indië, zou overname door Nederland van een deel der toch met Nederlandsch bewind samenhangende schuld of defensiekosten, de door alle triomfeerende partijen gewenschte vervulling van Nederland's zedelijke roeping in Indië niet ontsieren. Dat het artikel, van een van de noodzaak van Indische schuldaflossing zoo doordrongen autoriteit als de heer Hardeman, zwijgt over dezen weg tot het bereiken van het doel, is echter veelzeggend.

Toch is de vraag van de verhouding van de inderdaad voor Indië wenschelijke soberheid tot den hoo-gen levensstandaard van het moederland overweging waard.

N a s c h r i f t. Den opmerkzamen lezer zal het niet ontgaan zijn, dat de waarschuwing, in mijn stukje vervat, gericht was tot „allen, die direct of indirect den koers der financieele politiek mede helpen bepalen” en dat ik aan het slot de vertegenwoordigende lichamen in Indië en hier te lande in dit verband met name noemde. Daaruit blijkt reeds, dat ik — hoe kon het ook anders, gegeven de bestaande staatsrechtelijke verhouding — de medeverantwoordelijkheid van het moederland voor den gang van zaken in Indië niet over het hoofd heb gezien. Op de schuld-vraag voor het in het verleden gevoerd financieel beleid ben ik echter niet diep ingegaan, omdat dit de aandacht zou hebben afgeleid van de hoofdzaak, waar het mij om te doen was. Nu de heer Meijer Ranneft die vraag stelt en daarbij aan Nederland zijn zondenregister voorhoudt, mag er echter nog wel even op gewezen worden, dat de veranderingen in de staatsrechtelijke verhouding, die met de instelling van den Volksraad in 1918 en de belangrijke uitbreiding zijner bevoegdheden in 1927 plaats grepen, de medeverantwoordelijkheid van het moederland voor het beheer der Indische financiën aanmerkelijk beperkt hebben. Is het louter toeval, dat het verlaten van den voorzichtigen financieelen koers na 1917 samenviel met het geven van grooter vrijheid aan de Indische organen in de regeling der inwendige aangelegenheden van het gemeenebest?

En nu het zondenregister! Of Indië er beter bij zou zijn gevaren, indien Nederland zijn financieele

en monetaire politiek eerder gewijzigd had, is een vraag, die wel nimmer met wetenschappelijke zekerheid beantwoord kan worden en zeker niet op dit oogenblik, nu wij ons te midden van nieuwe onzekerheden bevinden als gevolg van den haast verstikenden aanwas der monetaire goudvoorraden, welke de loslating van den gouden standaard na zich gesleept heeft. Ik constateer alleen het feit, dat de economische toestand van de groote massa der bevolking in Britsch-Indië, dat tegelijk met Engeland het goud als waardemeter prijs gaf, zeker niet gunstig afsteekt bij dien van ons Indië. Bovendien was de fout van een veel te hooge schuld reeds gemaakt vóórdat de monetaire kwestie gerezen was.

Dat Indië te lang belast is geweest met veel te hooge uitgaven voor de vloot valt niet te ontkennen, maar de billijkheid gebiedt hieraan toe te voegen, dat daarin sedert 1935 een belangrijke verandering ten goede gekomen is door de Nederlandsche bijdrage van f 13 miljoen per jaar, waardoor Indië zich van niet minder dan pl.m. 60 pCt. zijner vlootuitgaven ontlast zag. Het gevaar is echter niet denkbeeldig — en in dit opzicht moge mijn waarschuwing ook hier te lande goed verstaan worden — dat, nu het Indië goed *schijnt* te gaan en de maritieme verdediging van Indië veel zwaarder offers gaat eischen, het moederland minder geneigd zal zijn om bij de verdeling van de vlootkosten Indië's belangen in voldoende mate te ontzien. Hier zal inderdaad een zware verantwoordelijkheid op Nederland komen te rusten wanneer het bij de bepaling van het Indische aandeel in die kosten niet ten volle rekening zou houden met de moeilijke schuldpolitiek van het land en zijn juist daardoor zoo verzwakte draagkracht.

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunst-zijde	Industrie	Electri-citeit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheep-vaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurs-waarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
„ '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
„ '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
„ '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
„ '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
„ '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
„ '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
„ '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
Jan. '36	52.2	12.8	53.4	71.9	44.6	54.1	56.6	46.9	31.9	32.2	39.2	48.8	47.8
Febr. „	52.8	12.9	54.4	76.2	45.8	54.2	60.5	50.5	31.1	32.3	39.4	50.1	49.3
Mrt. „	52.6	11.9	52.5	74.3	44.2	53.6	59.1	48.7	28.9	31.1	38.1	49.-	48.-
Apr. „	51.8	11.8	52.-	74.3	43.7	53.2	61.1	47.-	27.4	30.4	38.4	47.8	48.1
Mei „	52.-	11.8	52.6	73.6	44.-	51.1	63.8	44.4	26.6	29.1	38.6	46.4	48.6
Juni „	53.1	11.8	53.5	74.1	46.-	52.7	68.3	45.9	29.1	32.7	41.6	45.5	50.8
Juli „	54.-	11.9	53.7	77.9	47.2	52.4	66.3	50.1	29.8	33.7	45.8	47.3	51.1
Aug. „	54.7	12.6	53.6	77.9	48.-	53.2	69.7	50.6	31.1	34.5	44.7	47.2	52.1
Sept. 1) „	54.5	13.2	53.7	74.4	48.4	54.-	73.8	50.5	32.7	34.5	44.6	46.8	53.2
Oct. „	65.6	16.8	66.9	82.4	59.5	67.7	97.3	76.6	43.4	47.4	53.3	59.-	67.9
Nov. „	69.1	19.6	72.5	89.6	63.8	75.-	98.3	90.7	49.9	51.9	56.1	64.4	71.9
Dec. „	68.-	19.7	72.1	91.8	65.3	75.5	100.3	98.5	53.9	53.3	55.5	65.7	72.8
Jan. '37	72.2	20.5	77.5	95.-	71.4	77.2	102.2	103.9	61.5	60.9	60.2	70.5	77.2
Febr. „	77.1	26.4	79.5	105.4	78.5	80.3	107.6	110.8	64.3	62.2	64.9	80.5	81.3
Mrt. „	76.5	31.-	79.8	103.5	81.4	87.4	106.1	129.3	73.-	65.9	65.5	86.3	82.7
April „	75.-	30.1	77.8	101.4	78.4	81.7	102.4	117.5	77.6	62.4	61.8	83.8	80.-
Mei „	72.6	28.4	76.9	101.6	77.6	76.8	102.1	110.1	74.4	61.3	60.-	76.8	78.6

Indexcijfer der totale beurswaarde 4 Januari 1937 f 4.278.942 = 100.

4 Januari	100.-	3 Februari	104.3	3 Maart	108.1	7 April	105.9	5 Mei	102.8
6 „	100.2	10 „	105.7	10 „	107.8	14 „	104.6	12 „	101.-
13 „	100.6	17 „	106.4	17 „	108.4	21 „	104.2	19 „	101.2
20 „	99.7	24 „	106.4	24 „	105.9	28 „	100.8	26 „	102.8
22 „	101.1			31 „	106.8				

1) Bij de samenstelling van de cijfers van Sept. 1936 zijn de noteringen van den laatsten Woensdag buiten beschouwing gelaten, waardoor het loslaten van den gouden standaard geen invloed op deze cijfers heeft uitgeoefend.

Nadruk verboden.

- Naast de f 25 miljoen welvaartsbijdrage, die de geachte inzender na zijn opsomming van grieven in het credit van Nederland wil schrijven, had hij volledigheidshalve ook nog mogen wijzen op den belangrijken financieelen steun, dien Indië van het moederland genoot doordat dit zijn hooge creditwaardigheid volledig dienstbaar maakte aan een voordeelige financiering der Indische schulden. Een zelfstandig Indië zou zeker niet in staat geweest zijn, anders dan door verspeling van zijn goeden naam als eerlijk debiteur (met al de onberekenbare schadelijke gevolgen van dien), f 500 miljoen nieuwe schuld te maken en desondanks zijn jaarlijksche rente- en aflossingsverplichtingen te verminderen van f 88 tot 77 miljoen.

Vreezend eigenlijk reeds een te onbescheiden gebruik gemaakt te hebben van de mij geboden gelegenheid tot een wederwoord, moet ik het hierbij laten, hoewel de verleiding groot is om nog op andere punten in het betoog van den heer Meijer Ranneft, in wien ik overigens meer een medestander dan een opponent meen te mogen begroeten, in te gaan.

J. HARDEMAN.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN APRIL 1937.

Prov. en Gemeentelijke Leeningen ¹⁾ f 1.289.840,— zijnde:

Nederland

Prov. Gelderland

f 3.276.000 ²⁾ *) 3½%
obl. à 100% f 1.076.000

Gen. Het Bildt

f 216.000 3½% obl. à 99% „ 213.840

Polders, Watersch. en Publ. Recht.

Lichamen „ 121.762,50 zijnde:

Nederland

Watersch. Gealanden

f 80.000 3½% obl. à 99% f 79.200

Watersch. De Polder van Oost- en Westdongerdeel

f 625.000 ³⁾ 3½% obl. à 100¼% „ 42.562,50

Bank- en Credietinstellingen ⁴⁾

Industriele Ondernemingen „ 4.707.115,— zijnde:

Nederland

Aandeelen:

Dok- en Werf Mij. Wilton-

Fijenoord f 1.162.500 ⁵⁾ à 106% f 1.232.250

N.V. Kunstzijdespinnerij

Nyma f 1.286.000 aand. ⁶⁾

à 120% f 1.543.200
N.V. Machinefabriek Reineveld f 500.000 6% pref. aand. ⁷⁾ *) à 100% „ 500.000
N.V. Ned. Staal fabrieken v/h. J. H. de Muinck Keizer f 595.800 aand. ⁸⁾
à 105% „ 625.590

Obligatiën:

Vereeniging „Coöperatieve

Beetwortelsuikerfabriek

Roosendaal” G. A. ⁹⁾

f 700.000 4% 1ste hyp. 26-jar. obl. à 100% „ 56.075

Werf Gusto (v/h. Fa. A. F. Smulders f 750.000 ¹⁰⁾ *)

1ste hyp. 4½% obl. à 100% „ 750.000

België

Obligatiën: ¹¹⁾

Rubber-Maatschappijen f 840.000,— zijnde:

Nederland

Aandeelen:

Cultuur Mij. „Salatri Plantations” f 700.000 aand. ¹²⁾

à 120% f 840.000

Scheepvaart-Maatschappijen „ 5.889.890,— zijnde:

Nederland

Aandeelen:

Nat. Bezit v. Aand. K.N.S.M.

f 5.556.500 aand. ¹³⁾ à 106% f 5.889.890

Spoorweg-Maatschappijen „ 6.625.000,— zijnde:

Nederland

Aandeelen:

Deli-Spoorweg-Mij. ¹⁴⁾

f 6.250.000 aand. ¹⁴⁾ à 106% f 6.625.000

Diversen „ 500.000,— zijnde:

Nederland:

Obligatiën:

Verg. Bouw Mij. tot verk. van eigen woningen

f 500.000 4% obl. à 100% f 500.000

Kerkelijke Leeningen „ 100.000,—
Nederland: ¹⁵⁾ f 100.000

Totaal f 20.073.607,50

Emissies in 1937.

(In Gulden.)

Nieuw kapitaal:

Conversie:

	Obligatiën	Aandeelen	Totaal	Conversie:
Jan.	2.055.167,50	3.606.372,—	5.661.539,50	194.811.500,—
Febr.	28.354.181,66	2.184.500,—	30.538.681,66	209.449.898,34
Maart ...	312.227,50	2.568.725,—	2.880.952,50	9.334.000,—
April ...	2.817.677,50	17.255.930,—	20.073.607,50	46.742.925,—
	33.539.254,16	25.615.527,—	59.154.781,16	460.338.323,34

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	30 Mei-5 Juni 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	30 Mei-5 Juni 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	18.450	758.815	452.815	—	17.735	6.461	776.550	459.276
Rogge	2.410	117.449	118.204	—	2.875	1.700	120.324	119.904
Boekweit	50	5.958	10.861	—	—	100	5.958	10.961
Mais	16.578	514.950	322.239	5.938	69.733	69.916	584.683	392.155
Gerst	530	143.893	116.509	—	6.189	9.232	150.082	125.741
Haver	—	62.223	30.775	—	3.180	120	65.403	30.895
Lijnzaad	2.511	105.567	74.915	3.000	111.536	109.036	217.103	183.951
Lijnkoek	1.850	29.961	26.950	—	—	175	29.961	27.125
Tarwemeel	950	14.516	16.043	—	2.039	4.180	16.555	20.223
Andere meelsoorten	489	18.984	15.557	—	1.468	753	20.452	16.310

Noot bij groothandelsprijzen.

1) Tarwe: Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2; van Jan. 1931 tot 26 Sept. 1932 79 kg La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba. Rogge: Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2; van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74½ kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. Gerst: Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2; van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64½ kg Zuid-Russische; van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3; van 19 Sept. 1932 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ.; van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata; van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg Z.-Russ.

4) Bovendien Conversie: Prov. Utrecht f 3.327.000 3% obl. à 100% Ned.-Indië: Stadsgem. Soerabaja f 7.752.000 3½% obl. à 97½%.

5) Van de totale leening à f 4.026.000 werd reeds f 750.000 op emissievoorwaarden geplaatst. Van het netto-provenu dezer leening werd een bedrag van f 2.200.000 voor conversie afgetrokken.

6) Van de totale leening à f 4.026.000 werd reeds conversie afgetrokken.

7) Conversie: Koloniale Bank N.V. f 3.000.000 4% obl. à 100%.

8) Uitsluitend voor aandeelhouders, 1 nieuw gew. aand.: f 4.000 niet-afgestempelde prioriteits en/of gew. aand.

9) Uitsluitend voor aandeelhouders 2:5.

10) Van het totale bedrag van f 650.000 zijn reeds f 150.000 op inschr. voorw. geplaatst.

11) Uitsluitend voor aandeelhouders 1:3.

12) Van het netto-provenu dezer leening werd een bedrag van f 643.925 voor conversie afgetrokken.

13) Van het totaal bedrag van f 1.250.000 is reeds f 500.000 op inschr. voorw. geplaatst.

14) Conversie: S.A. d'Angleur-Athus f 7.000.000 4% obl. à 95½% (waarvan reeds f 3.000.000 in het buitenland op emissievoorwaarden geplaatst).

S.A. John Cockerill f 10.000.000 4% obl. à 95½%.
S.A. Métallurgique de Sambre et Moselle f 10.000.000 4% obl. à 95½% (waarvan reeds f 1.000.000 in het buitenland op emissievoorwaarden geplaatst).

15) Uitsluitend voor aandeelhouders.

16) Recht v. voorkeur 5¼ amort. bew. en/of gew. aand.: 1 nieuw aand.

17) Recht v. voorkeur voor aandeelhouders 1:2.

18) De Kerkelijke Leeningen zijn als volgt onderverdeeld:

	Rente- Guldens voet pCt.	Emissie- koers pCt.
St. Josephs-Weeshuis, Gouda (Conversie 286.000)	386.000	4 100
St. Bonifacius Hospitaal, Leeuwarden (Conversie)	650.000	4 100
Congr. der Broeders van onze Lieve Vrouw van Lourdes, Dongen (Conversie)	300.000	4 100
R.K. Par. Armbestuur, Nijmegen (Conversie)	350.000	4 100
St. Gerardus Majella-Stichting, Bussum (Conversie)	300.000	4 100
St. Jan's Stichting, Laren (Conversie)	350.000	4 100

*) Hoewel wij in gevallen als deze vroeger het totale bedrag hebben meegeteld op grond van de overweging, dat het reeds geplaatste bedrag anders niet tot uitdrukking zou komen, zullen wij vanaf heden alleen het resterende bedrag opnemen, daar het reeds geplaatste bedrag niet als openbare emissie kan worden beschouwd en in deze statistiek dus niet thuis behoort.

ONTVANGEN BOEKEN.

Éléments d'économie politique door Prof. B. Nogaro. (Parijs 1936; Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence R. Pichon et R. Durand-Auzias en Librairie Delagrave).

Deze nieuwe editie van Professor Nogaro's werk heeft zich geheel tot een objectief en positief exposé beperkt. Het boek geeft een systematische studie van het mechanisme van het tegenwoordige economisch leven. Het is zoowel bestemd voor studenten als ook en vooral voor ieder, die zich op de hoogte wil stellen van een onderwerp, het economisch leven betreffende. Na een inleiding worden achtereenvolgens in het eerste gedeelte behandeld kwesties, welke met de productie samenhangen; in het tweede gedeelte de circulatie, waaronder o.a. vallen prijs- en monetaire problemen, banken, beurswezen, internationaal betalingsverkeer, enz. terwijl het derde gedeelte behandelt de verdeling (ondernemerswinst, loon, interest, enz.) en het vierde de consumptie.

Précis d'économie politique I en II door P. Reboud. (Parijs 1936/1937; Librairie Dalloz. Prijs per deel Frs. 30).

Deze 2 delen zijn beide verschenen in de serie „Petits Précis Dalloz”, een collectie van studiewerken voor de vakken, welke de studie in de rechten in Frankrijk vereischt. Hoewel betrekkelijk klein van stuk geven zij gezinszins résumés; ieder deel bevat ca. 600 pagina's, waarin

de verschillende economische problemen en begrippen systematisch en overzichtelijk (naast den inhoud is er buitendien nog een alfabetisch register) worden uiteengezet. Het wordt daardoor min of meer tot een economische encyclopaedie, waarin ook anderen dan alleen studenten veel kunnen vinden en vooral kunnen naslaan, wat hen interesseert. De delen en hoofdstukken vallen tenslotte uiteen in kleine genummerde paragrafen, welke een bepaald onderdeel, definitie of uitspraak behandelen. Ook dit bevordert het vlugge naslaan.

STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 7 Juni 1937 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank- disconto
Europa.				
Londen *)	£	—	8.97½	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ⁸	72.80	4
Parijs *)	100 Franc.	—	8.10½	4
Brussel *)	100 Belga	24.90 ⁸	30.63½	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 ⁸	7.66	
Zürich *)	100 „	—	41.52½	1½
Praag	100 Kronen	—	6.34	3
Weenen *)	100 Schilling	35.01	34.05	3½
Boedapest	100 Pengö	43.51	35.75	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ⁸	1.40	4½
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	2.25	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.17½	5
Istanbul	Turksch £	—	1.45	
Athene	100 Drachme	—	1.65	6
Milaan	100 Lira	—	9.57½	4½
Madrid *)	100 Peseta	48.—	—	5
Lissabon	Escudo	—	0.08½	4½
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	40.07½	4
Oslo *)	100 „	—	45.10	4
Stockholm *)	100 „	—	46.25	2½
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	40.50	
Warschau	100 Zloty	27.90 ⁹	34.55	5
Kovno (Litauen) ..	100 Lita	24.88	31.—	5½
Riga (Letland) ..	100 Lat	48.—	36.—	5-5½
Tallinn (Estland) ..	100 Estl. Kr.	—	0.50	4½
Helsingfors	100 Finmrk.	—	3.97	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	—	32.42	
Danzig	100 Gulden	27.90 ⁹	34.55	4
Amerika.				
New-York *)	\$	1.46 ⁹	1.81½	1½
Montreal	Canad. \$	—	1.81½	2½
Mexico	Mex. Dollar	—	0.50½	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.55½	
La Paz (Bolivia) *)	Boliviano	—	—	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.12½	3½
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07	
Bogota (Columbia) *)	Peso	—	1.04	
Quito (Ecuador) ..	Sucre	—	0.17½	
Lima (Peru)	Sol	—	0.47	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	1.02	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.57.25	
Paramaribo	Gulden	—	1.00½	
San José (C. Rica)	Colon	—	0.32½	
Guatemala	Quetzal	—	1.81½	
Willemstad (Curag.)	Gulden	—	1.01	
Managua (Nicar.) *)	Cordoba	—	—	
San Salvador *)	Colon	—	0.73	
Azië.				
Calcutta	Rupee	—	0.67½	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00½	3
Kobe	Yen	—	0.52½	3.285
Hongkong	Dollar	—	0.55½	
Shanghai	Dollar	—	0.55	
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.05½	
Manilla *)	Phil. Peso	—	0.91½	
Teheran *) (Perzië) ..	Pahlavi	—	11.15	
Bangkok	Baht	—	0.82½	
Afrika.				
Kaapstad	£	—	8.96½	3½
Alexandrië	Egypt. £	—	9.20	
Australië.				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	7.17½	2½
Nieuw Zeeland	£	—	7.23½	

1) Off. 0.36 vrije markt 0.09. 2) Milreis Goud. 3) Goudpeso. 4) Munteenheid = Rail (= een Kran.)
*) Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 7 Juni 1937.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 17.013.611,66 Bijbnk. " 315.631,43 Ag.sch. " 884.796,63	f	18.214.039,72
Papier o. h. Buitenl. in disconto	f 2.382.000,—		
Idem eigen portef. Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	f 2.382.000,—		2.382.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.)	Hfdbk. f 134.443.357,27) Bijbnk. " 6.478.639,02 Ag.sch. " 29.764.066,24	f	170.686.062,53
Op Effecten	f 167.170.175,06)		
Op Goederen Spec.	f 3.515.887,47		170.686.062,53)
Voorschotten a. h. Rijk			
Munt, Goud	f 113.607.390,—		
Muntmat., Goud	f 1.032.453.508,22		
Munt, Zilver, enz.	f 18.603.922,91		
Muntmat., Zilver			1.164.664.821,13)
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds			41.413.047,29
Gebouwen en Meub. der Bank			4.600.000,—
Diverse rekeningen			5.779.153,23
Staatd. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S.No. 221)			10.193.915,19
		f	1.417.933.039,09
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000,—		
Reservefonds	f 4.338.707,82		
Bijzondere reserve	f 6.600.000,—		
Pensioenfonds	f 11.148.928,90		
Bankbiljetten in omloop	f 823.920.090,—		
Bankassignatiën in omloop	f 61.131,82		
Rek.-Cour. saldo's: Het Rijk	f 57.825.551,62		
Anderen	f 493.981.958,73		551.607.510,35
Diverse rekeningen			256.670,20
		f	1.417.933.039,09
Beschikbaar metaalsaldo	f 614.356.124,66		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is			1.535.890.000,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht			
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)		f	68.518.450,—
2) Waarvan in het buitenland		f	77.725.182,68

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Ander opsch. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
7 Juni '37	113607	1.032.454	823.920	551.669	614.356	85
31 Mei '37	113607	1.016.444	835.765	537.290	600.486	84
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
7 Juni 1937	18.214	—	170.686	2.382	5.779
31 Mei 1937	18.736	—	183.484	2.382	9.099
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Ander opsch. schulden	Beschikk. metaal-saldo
5 Juni '37*)	125.690	—	195.620	79.450	15.662
29 Mei '37*)	126.350	—	191.350	81.230	17.318
8 Mei 1937	108.653	17.783	196.956	77.235	16.760
1 „ 1937	108.618	17.655	192.611	77.698	18.150
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
5 Juni '37*)	5.250	74.620	—	83.220	46
29 Mei '37*)	4.730	76.880	—	78.300	46
8 Mei 1937	5.493	11.832	52.844	80.802	46
1 „ 1937	2.609	11.839	55.441	78.190	47
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
2 Juni 1937	322.090	475.553	45.709	4.749	20.736
26 Mei 1937	322.121	475.220	46.042	4.865	20.267
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
2 Juni '37	102.822	10.232	109.499	37.301	46.537	29,6
26 Mei '37	99.472	24.864	91.372	37.480	46.901	30,5
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
27 Mei '37	57.359	530	14	10.853	1.040	5.262	3.200
20 „ '37	57.359	523	12	10.045	1.086	5.456	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
27 Mei '37	5.642	2.734	85.745	1.010	2.144	14.766
20 „ '37	5.642	2.699	85.348	1.043	2.113	14.553
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij but- tent. (circ. banken ¹⁾)	Deviezen als goud- dekking geldende	Ander wissels en cheques	Belee-ningen
31 Mei 1937	68,6	19,4	5,9	5.001,1	50,0
22 „ 1937	68,5	19,4	6,0	4.495,2	33,5
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec- ten	Diverse Activa ²⁾	Circu- latie	Rekg.- Crt.	Diverse Passiva
31 Mei 1937	104,2	774,8	4.901,8	803,9	192,4
22 „ 1937	104,4	772,5	4.437,6	778,9	183,5
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ w.o. Rentenbankscheine 31. 22 Mei resp. 10. 35 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandsche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids- fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
									Schatkist	Partic.
3 Juni 1937	3.592	50	1.337	43	155	40	4.397	180	631	
27 Mei '37	3.591	51	1.341	35	155	40	4.380	117	708	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi- caten ¹⁾		In her- disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
26 Mei '37	8.849,8	8.838,4	296,3	15,7	6,3
19 „ '37	8.850,5	8.838,9	289,2	15,3	4,5

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circu- latie	Totaal Depo- sito's	Gestort Kapitaal	Goud- Dek- kings- perc. ³⁾	Algem. Dek- kings- perc. ⁴⁾
26 Mei '37	2.526,3	4.184,0	7.284,8	132,2	79,7	—
19 „ '37	2.526,3	4.184,4	7.285,0	132,2	79,7	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis- conto's en beleen.	Beleg- gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo- sito's	Waarvan time deposits
19 Mei '37	24	9.500	12.677	5.349	26.454	5.205
12 „ '37	16	9.540	12.665	5.359	26.506	5.201

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng- land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be- treffende valuta.